

COSA VOOR JEUGDIGE ZEDENDELINQUENTEN

Een innovatie om Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking en Aanspreekbaarheid voor jeugdige zedendelinquenten in Nederland te introduceren

Katja van der Linden
Studentnummer 2024159
12 mei 2011

Voorwoord

Dit innovatierapport gaat over de mogelijkheden om (COSA) Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking en Aanspreekbaarheid ook voor jeugdige zedendelinquenten te starten.

Sinds mei 2009 is COSA in Nederland geïntroduceerd: een aanpak bij de resocialisatie van zedendelinquenten.

Aangezien ik zelf op een ESP (Ernstige Seksuele Problematiek) groep werk in justitiële jeugdinrichting Den Hey-Acker was ik direct nieuwsgierig naar deze aanpak. Het was voor mij reden om vrijwilliger bij COSA te worden. Mijn positieve ervaringen bij COSA was voor mij aanleiding om te kijken of dit ook bij een jeugdige doelgroep zou kunnen worden ingevoerd en welke aanpassingen hiervoor nodig zijn. Het deed mij dan ook genoegen om deze afstudeeropdracht van Circles-NL te krijgen.

De totstandkoming van dit rapport is een samenwerking geweest met verschillende mensen, die mij hebben gevoed. Door hun bijdrage heb ik de innovatie in beeld gekregen en er vorm aan kunnen geven. Mijn dank naar hen is groot.

De medewerking van vier jongens op de ESP-uitstroomgroep en hun groepsleiders binnen Den Hey-Acker heeft ervoor gezorgd dat er een idee is ontstaan over hun behoefte aan nazorg en hoe zij die graag zien.

Binnen dezelfde instelling hebben Helga van den Berg (hoofd pedagogische ondersteuning), en Corinne Peeters (Gz-psycholoog i.o. tot klinisch psycholoog en senior van de ESP-groepen) mij op weg geholpen naar wat COSA zou kunnen betekenen voor Den Hey-Acker.

Vanuit COSA heb ik veel input gehad van Jeanne Caspers (landelijk projectadviseur), Audrey Alards (cirkelcoördinator) en een vrijwilliger.

Mechtild Höing heeft mij – vanuit Circles-NL - met geduld en goede aanwijzingen steeds weer op weg geholpen op de momenten dat ik de structuur kwijt was.

Mijn eindredacteur, Petra Merckx, heeft het rapport 'tegengelezen' en de laatste puntjes op de í gezet.

Tot slot bedank ik Mike Bebrout, omdat hij er is.

Ik wens u veel leesplezier.

Inleiding

In justitiële jeugdinrichting Den Hey-Acker zitten zestien jeugdige zedendelinquenten. Vier daarvan verlaten binnenkort de instelling en beginnen aan hun resocialisatie. Dit traject is niet altijd even gemakkelijk.

Door goede begeleiding na detentie blijkt recidive aanzienlijk te verminderen. COSA (Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking en Aanspreekbaarheid) is een methode die vanuit Canada en Engeland naar Nederland is overgewaaid. Bij COSA geven vrijwilligers en professionals intensieve begeleiding aan zedendaders die reïntegreren. Uit onderzoekscijfers blijkt dit effectief te zijn. Aangezien COSA er nu alleen voor volwassenen is, wordt in dit rapport onderzocht of deze methode ook voor jongeren kan werken.

Het rapport kent drie onderdelen. Het eerste gedeelte geeft uitleg over COSA, de probleembeschrijving en de doelgroep. Hoofdstuk 4 tot en met 9 behandelen de innovatie en de risicofactoren. De laatste twee hoofdstukken gaan over hoe COSA voor jeugdige zedendelinquenten kan worden ingevoerd en waaraan het getoetst kan worden.

Inhoudsopgave

1.	Organisatie	1
2.	Probleembeschrijving	4
3.	Jeugdige zedendelinquenten	5
4.	Het innovatiemodel	9
5.	Het creatieproces voor COSA	11
5.1.	Voedingskracht (Circles-NL en kernleden)	11
5.2.	Beeldkracht (binnencirkel)	11
5.3.	Vormkracht (Circles-NL)	12
5.4.	Samenwerkingskracht (buitencirkel)	14
6.	Kwaliteitseisen	15
7.	Kwaliteitseisen COSA voor jeugdige zedendelinquenten	17
7.1.	Voedingskracht (Circles-NL en kernleden)	17
7.2.	Beeldkracht (binnencirkel)	18
7.3.	Vormkracht (Circles-NL)	19
7.4.	Samenwerkingskracht (buitencirkel)	19
8.	Conclusies innovatietraject	22
8.1.	Voedingskracht (Circles-NL en kernleden)	22
8.2.	Beeldkracht (binnencirkel)	24
8.3.	Vormkracht (Circles-NL)	25
8.4.	Samenwerkingskracht (buitencirkel)	26
9.	Risicoanalyse	29
9.1.	Voedingskracht (Circles-NL en kernleden)	29
9.2.	Beeldkracht (binnencirkel)	29
9.3.	Vormkracht (Circles-NL)	30
9.4.	Samenwerkingskracht (buitencirkel)	30
9.5.	Conclusie	30
10.	Implementatietraject	31
10.1.	Voedingskracht (Circles-NL en kernleden)	31
10.2.	Beeldkracht (binnencirkel)	32
10.3.	Vormkracht (Circles-NL)	32
10.4.	Samenwerkingskracht (buitencirkel)	33
11.	Toetsing kwaliteitseisen van de innovatie	34
12.	Literatuurlijst	35

Bijlage 1: Cirkelproces

Bijlage 2: Uitwerking gesprekken jongeren

1. ORGANISATIE

COSA in een notendop

COSA staat voor Circles of Support and Accountability (in het Nederlands: Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking en Aanspreekbaarheid). De methode werd in 1994 door een pastoor in Canada geïntroduceerd en is ontwikkeld om zedendelinquenten veilig te laten terugkeren in de maatschappij. Ook in Groot-Brittannië is COSA in 2002 ingevoerd.

Ze bestaat uit twee cirkels: een binnencirkel van vrijwilligers en een buitencirkel van professionals. Wanneer een zedendelinquent terugkeert in de maatschappij krijgt hij een groep van vrijwilligers, met wie hij een contract aangaat. Dit houdt in dat de zedendelinquent zich verbindt aan de vrijwilligers en de uitgangspunten van COSA.

De dader vertelt in de eerste kennismakingsfase met de groep waarvoor hij veroordeeld is, hoe zijn delictscenario er uit ziet (welke gebeurtenissen of omstandigheden hangen samen met delictgedrag en wat de risicosignalen zijn voor een kans op terugval).

Als een pedoseksueel zich bijvoorbeeld moeilijk kan bedwingen in een zwembad zal hij vaak in het kader van zijn veroordeling of opgelegde maatregel de bijzondere voorwaarde opgelegd hebben gekregen dat hij niet in zwembaden mag komen. De cirkel weet dit ook en kan dus ingrijpen als hij zich hier niet aanhoudt. Voor de zedendelinquent is het duidelijk dat de afspraken serieus zijn en het niet een vrijblijvend gebeuren is.

Het kan voorkomen dat de binnencirkel signalen opvangt dat er grote kans op recidive bij de persoon in kwestie bestaat. De binnencirkel meldt dit signaal dan aan de buitencirkel. Afhankelijk van hoe groot de kans op recidive is, kunnen de professionals besluiten de persoon terug te laten plaatsen in de gevangenis of een kliniek. Ook kunnen ze zelf interventies uitvoeren.

In navolging van Canada en Groot-Brittannië introduceerden Reclassering Nederland en Avans Hogeschool in mei 2009 hier ook COSA en werd er begonnen met een pilot vanuit de Bossche reclasseringsafdeling. Er is een licentie en een samenwerkingsverband met Circles UK. Het in Engeland ontwikkelde model is deels (daar waar nodig) aangepast naar de Nederlandse situatie.

De krachten van Reclassering Nederland en het Expertisecentrum Veiligheid van Avans Hogeschool zijn gebundeld in het programmabureau Circles-NL. Het programmabureau opereert op landelijk niveau. De verantwoordelijkheid van Circles-NL is verdeeld tussen deze twee actoren, waarbij Reclassering Nederland ondersteuning verzorgt aan regionale projecten (de Cirkels). Avans Hogeschool houdt zich bezig met de ontwikkeling van materialen voor trainingen en themadagen, dataverzameling en onderzoek.

Missie

Circles-NL heeft als missie het voorkomen van recidive door zedendelinquenten en daarmee het voorkomen van nieuwe slachtoffers, door het aanbieden van een scala van diensten aan lokale projecten voor 'Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking en Aanspreekbaarheid'. Daarnaast beoogt Circles-NL een groter maatschappelijk begrip te ontwikkelen voor de manier waarop de samenleving zelf een rol kan spelen in het bevorderen van publieke veiligheid.

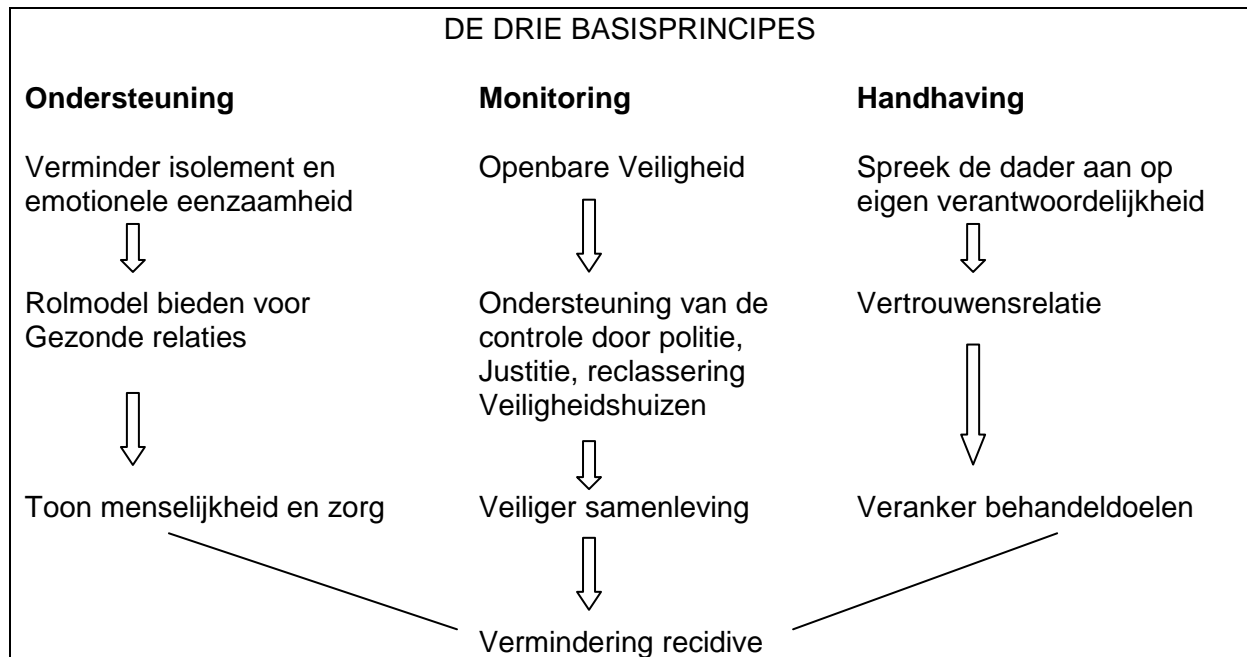
Het motto luidt: **geen nieuwe slachtoffers**. Dit is ook het uitgangspunt bij het contract, dat het kernlid vrijwillig aangaat met de vrijwilligers. In deze verbintenis staat nog een belangrijk motto: **geen geheimen**.

Doelstelling

Het belangrijkste doel van Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking en Aanspreekbaarheid is het voorkomen van zedenmisdrijven en het verlagen van het aantal slachtoffers. Recidiveonderzoek uit Canada (Wilson, Picheca & Prinzo, 2005) wijst namelijk uit dat recidive met 70 procent is verminderd bij de zedendaders die hebben deelgenomen aan een cirkel. De follow-up periode hiervan was 4,5 jaar.¹ Een onderzoek in Engeland (Bates, Saunders & Wilson, 2007) over een tijdsbestek van vier jaar genomen, meldt dat er geen recidive is voorgekomen (N=16).²

Model- en programma-integriteit

Circles-NL gaat uit van een model-integriteit: basisprincipes van waaruit wordt gewerkt.³

Daarnaast is er een programma-integriteit. Die zorgt ervoor dat de methode wordt toegepast zoals deze bedoeld is, dat een cirkel opereert binnen de gestelde kaders. De uitvoering van

¹ Wilson, R., Picheca, J. & Prinzo M.. (2005). Circles of Support and Accountability: an evaluation of the pilot project in South-Central Ontario, Correctional Services of Canada, The Howard Journal of Criminal Justice, Volume 46, Issue 1, pp 1-15.

² Bates A., Saners, R. & Wilson C. (2007) Doing something about it. A follow-up study of sex offenders participating in Thames Valley Circles of Support and Accountability, , British Journal of Community Justice, 5 (21) 29-38.

³ Höing, M. Caspers, J. & Vogelvang, B. (2009). Aanpassingsstudie naar COSA, Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking en Aanspreekbaarheid in Nederland. Circels-NL 's-Hertogenbosch.

een cirkel heeft verschillende periode in de tijd. De formele cirkel is de term waarmee het eerste jaar van de cirkel wordt geduid. In het begin komen de vrijwilligers en het kernlid wekelijks bij elkaar. Na verloop van tijd wordt dit tweewekelijks en op het einde maandelijks. In deze langere tussenperioden is er wel op individuele basis contact met elkaar. Al is de afspraak wel dat er altijd twee vrijwilligers bij het kernlid zijn. Als blijkt dat het risico- en ondersteuningsbehoefte niveau van het kernlid dit vereist, kan een cirkel gedurende anderhalf jaar of langer formeel blijven.

Als alles goed gaat, komt de volgende fase van de cirkel: de informele. Over het bereiken van deze fase moeten alle betrokkenen het over eens zijn. Deze cirkel houdt zich meer bezig met sociale activiteiten en vorderingen van het kernlid. Het is wat minder gericht op het delict. Deze is uitvoerig aan bod gekomen in de formele cirkel en nu is het tijd om het kernlid te leren op eigen benen te staan. Alertheid blijft echter geboden en het kernlid wordt bij terugval op zijn verantwoordelijkheid gewezen. Dit proces blijft altijd doorgaan. De cirkel komt eens in de zoveel tijd bij elkaar, verder is er maandelijks contact tussen een groepje vrijwilligers (of één mentor) en kernlid. Van alle bijeenkomst wordt schriftelijk verslag uitgebracht aan de cirkelcoördinator. De startprocedure van het cirkelproces zijn te vinden in bijlage 1.

Een cirkel draait om het volgende:

- Ondersteunen van zedendaders bij het verantwoordelijk reïntegreren in de samenleving.
- Vergroten van de openbare veiligheid wanneer er een element van risico aanwezig lijkt.
- Optreden als een ondersteunings- en veiligheidsmechanisme.

Een cirkel draait uitdrukkelijk niet om:

- Optreden als therapeut.
- Religieuze bekering.
- Behoefte aan dankbaarheid.
- Vervangen van het werk van (overheids) instellingen.⁴

---

⁴ Trainingsbundel vrijwilligers. (2009). Programmabureau Circles-NL 's-Hertogenbosch.

2. PROBLEEMBESCHRIJVING

COSA bestaat uit een buiten- en binnencirkel. De buitencirkel bestaat uit professionals zoals een reclasseringmedewerker, een psycholoog en een wijkagent. De binnencirkel bestaat uit drie tot vijf vrijwilligers, die een resocialiserende zedendelinquent (kernlid genoemd) helpen bij het voorkomen van recidive. Het gezamenlijke motto luidt: geen nieuwe slachtoffers. Om dit te bereiken komt de binnencirkel wekelijks met het kernlid bij elkaar. Daarnaast zijn zij bereikbaar voor het kernlid om deze moreel en praktisch te ondersteunen en om adequaat gedrag aan te leren. Dit alles om te voorkomen dat het kernlid vervalt in delictgedrag. Het kernlid blijft zelf verantwoordelijk voor zijn doen en laten. COSA is ontwikkeld en bedoeld voor volwassen kernleden, die vanuit een eigen motivatie toekomstige recidive willen voorkomen. In de praktijk zijn kernleden meestal boven de dertig.

Circles-NL is benaderd door justitiële jeugdinrichting Den Hey-Acker met de vraag om COSA ook toepasbaar te maken voor de groep jeugdige zedendelinquenten die - meestal na enige jaren detentie en behandeling - weer resocialiseren. Deze groep is aanzienlijk jonger, meestal 18 tot 23 jaar, als zij de instelling verlaten. De nazorg aan deze jongeren stuit op specifieke problemen. Vaak komen jongeren uit een disfunctionele gezinssituatie of ze hebben delicten binnen het eigen gezin gepleegd, waardoor zij in eerste instantie niet terug kunnen vallen op een eigen sociaal netwerk. Zij bevinden zich in een levensfase, waarin zij specifieke ontwikkelingstaken te vervullen hebben: het (voor het eerst) vinden van werk, voor het eerst zelfstandig wonen, opbouwen van een niet-delinquent netwerk en het vinden van adequate vrijetijdsbesteding. Hierin ontmoeten zij mogelijk andere obstakels dan oudere kernleden, die veelal kunnen teruggrijpen naar een situatie van voor de detentie.

Het huidige nazorgtraject voor deze jongeren lijkt gebreken te hebben. Er is geen voldoende en adequate begeleiding, die wel nodig is aangezien de jongere vier tot zes jaar heeft vastgezeten. Bij sommigen ontbreekt het aan een sociaal netwerk. COSA kan dit gat bij uitstek invullen.

Aangezien COSA is ontwikkeld voor volwassen zedendelinquenten is het belangrijk om te kijken wat er nodig is om COSA optimaal te laten aansluiten bij de jongere doelgroep. Welke aanpassingen/verbeteringen er nodig zijn om COSA ook voor jongere zedendelinquenten aantrekkelijk te maken en om het ook daadwerkelijk te kunnen gaan inzetten bij deze doelgroep.

CENTRALE VRAAGSTELLING

Welke aanpassingen zijn er nodig om COSA optimaal te laten aansluiten op jeugdige zedendelinquenten (in een justitiële jeugdinrichting)?

DOELSTELLING

Het doel is om een voorstel voor implementatie van COSA bij jeugdige zedendelinquenten te ontwikkelen, conform de eisen van Circles-NL, aangezien zij licentiehouder is van COSA in Nederland.

3. JEUGDIGE ZEDENDELINQUENTEN

Alvorens de innovatie te beginnen, is het handig om eerst een beeld te schetsen van wie de jeugdige zedendelinquenten in het algemeen zijn en in het bijzonder die momenteel op de ESP-groepen in Den Hey-Acker verblijven.

Uit de literatuur komt naar voren dat dé jeugdige zedendelinquent niet bestaat, het is een heterogene groep. Er wordt een onderscheid gemaakt in hands-off delicten (exhibitionisme en schennispleging) en hands-on delicten (aanranding, verkrachting).

In de literatuur worden er verschillende indelingen gemaakt om het type van dadergroepen te kunnen omschrijven. Hendriks (2006) onderscheidt de jongens die een hands-on delict hebben gepleegd in twee groepen: groepsdaders en solodaders. De solodader wordt nog verdeeld in:

- Kindmisbruiker: solistische dader die een prepuberaal kind, dat minimaal 5 jaar jonger is, seksueel misbruikt.
- Leeftijdgenootmisbruiker: solistische dader die iemand van eigen leeftijd of een ouder persoon seksueel misbruikt.

Andere indelingen zijn die van obsessieve en opportunistische zedenpleger, en specialist en generalist.

Recidive jeugdige zedendelinquenten na residentiële behandeling

Aangezien COSA als doel heeft het voorkomen van recidive is het van belang om de cijfers van recidive van jeugdige zedendelinquenten na behandeling te bekijken.

Hendriks (2006) deed onderzoek naar recidive onder 114 jongens die tussen 1988 en 2001 justitiële jeugdinrichting Harreveld verlieten. Harreveld was toentertijd de instelling waar jongeren met zedendelicten verbleven. In november 2007 gingen de ESP-groepen in Den Hey-Acker van start. Een aantal jongeren zijn intussen uitgestroomd, maar hier is nog geen onderzoek naar gedaan.

Vandaar dat er hier gekeken wordt naar de cijfers uit Harreveld. Gemiddeld verbleven de jongeren twee jaar en vier maanden in de inrichting. De mediane observatietermijn na afloop hiervan was zes jaar en acht maanden. Uit het onderzoek komt naar voren dat ruim een kwart van de jongens direct na ontslag een ernstig delict pleegde, onderverdeeld in zedendelict (10 procent) of een gewelddadig niet-zedendelict (22 procent). Ongeveer een derde recidiveerde naar andere feiten. 40 procent ging niet meer de fout in.

Uit alle cijfers komt naar voren dat de kans op zedenrecidive het hoogst ligt bij de kindmisbruikers.

Figuur 1 zet de verschillen tussen de subtypes van daders op een rijtje.

Figuur 1: Verschillen tussen de subtypes daders⁵

	KENMERKEN	RECIDIVERISICO	DELICTKENMERKEN	RECIDIVE KENMERKEN
Groepsdaders	'Gemiddelde' persoonlijkheidskenmerken Allochtone afkomst	Geen gevonden	Verkrachting Slachtoffers meisjes van eigen leeftijd	Zedenrecidive is gestaag proces 'Cross-over' Geweldsrecidive Generalist
Kindmisbruikers	Neurotisch Negatief zelfbeeld Depressieve kenmerken Thrill-seeking Slachtoffer pesterijen Zelf misbruikt Autochtone afkomst	Weinig neurotische problematiek Rechterlijke interventies in het verleden Eerdere zedendelicten Waargenomen verzet bij slachtoffer Jong slachtoffer Slachtoffer is een onbekende Weinig spijbelgedrag bij dader	Aanranding en verkrachting Slachtoffers meisjes en jongens Weinig geweld	Zedenrecidive heeft snel plaats Specialist 'Doodlopende weg'
Leeftijdgenoot-Misbruikers	Autochtone en allochtone afkomst	Negatief zelfbeeld Speciaal onderwijs Gepest op school	Aanranding en verkrachting Geweld Slachtoffers meisjes	Zedenrecidive heeft snel plaats Geweldsrecidive Generalist

De meeste jongeren op de ESP-groepen in Den Hey-Acker vallen onder het type kindmisbruiker. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de aard van de seksuele delicten meer kan behelzen dan alleen het misbruik van kinderen. Bovendien is het arbitrair om op deze groep het stempel 'pedofilie' op te drukken. De DSM-IV (het diagnostisch handboek van de American Psychiatric Association) geeft aan dat de persoon hiervoor ten minste 16 jaar oud moet zijn en dat hij 5 jaar ouder moet zijn dan het slachtoffer. Een 16-jarige die een 12-jarig buurmeisje aanrandt, hoeft nog niet een pedofiele voorkeur te hebben. Verder vermeldt de DSM-IV dat pedofilie niet gediagnosticeerd kan worden, aangezien dit pas mag worden gesteld bij een persoon 'in zijn late adolescentie die een langlopende relatie heeft met kind van 12 of 13 jaar'. Dit roept direct vraagtekens op, omdat het begrip adolescentie in de ontwikkelingspsychologie wordt gebruikt voor 18- tot 22-jarigen.⁶

Vandaar dat er op de ESP-groepen niet zozeer naar het type delict wordt gekeken, maar staat vooral de aard van problematiek van de jongere voorop om te beslissen of hij in

⁵ Jan Hendriks. (2006). Jeugdige zedendelinquenten, een studie naar subtypen en recidive. Academisch proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam.

⁶ Kris Vanhoeck. (2007). Hoofdstuk 2 in Facetten van zedencriminaliteit. Reeds Business Information, 's-Gravenhage.

aanmerking komt voor behandeling op een ESP-groep. Bij deze groep jongeren blijken de intrapsychische problemen, gezinsproblemen, het isolement en de eerdere (zeden)delinquentie het meest op de voorgrond te treden. Andere kenmerken zijn: gebrekkige sociale vaardigheden, negatief zelfbeeld, depressieve kenmerken, thrill-seeking, slachtoffer pesterijen en zelf misbruikt. Ze zijn veelal van autochtone afkomst.

Bij het beschrijven van de problematiek van deze jongeren komt naar voren dat bij het grootste deel de onderliggende psychopathologie gekenmerkt wordt door neurotische problematiek. Hierbij staan vaak ook onverwerkte (seksuele) traumatisering, pedagogische verwaarlozing, traumatisering in hechtingsrelaties, het mislukken van adequate contacten met leeftijdsgenoten (en daarbij ook leeftijdsadequate seksuele contacten) en deviante seksuele fantasieën en scripts op de voorgrond.⁷

Behandeling binnen Den Hey-Acker

Een interventie die bij ESP-groepen wordt gebruikt is de training Out of the Circle. Deze wordt in groepsverband gegeven en heeft als doel de kans op recidive naar een seksueel geweldsdelict (of een anderszins delict) na behandeling van de jongere in de justitiële inrichting te verminderen. Maximaal zes jongeren nemen deel aan een trainingsgroep. Volgens Irvin D. Yalom (1978) zijn de genezende factoren van een groepstraining/therapie het wekken van hoop, universaliteit, het geven van informatie, altruïsme, het ontwikkelen van sociale vaardigheden, nabootsend gedrag en referenties.⁸

Op deze manier kunnen de jongeren positieve ervaringen opdoen in de omgang met anderen, in het stellen van vertrouwen in de ander en in het praten over gevoelens en gedachten. Daarnaast leren ze van elkaar en worden de jongeren met verschillende denkwijzen geconfronteerd.

Centraal in de training staat het delictgedrag van de jongere. De pleger van een seksueel delict dient greep te krijgen op de zogenaamde negen G's, ofwel geschiedenis, gevoeligheden, gebeurtenissen, gedachten, (toenaderings)gedrag, goedpraten, (delict) gedrag en Gevolgen. Op deze manier weet hij hoe hij tot zijn delict is gekomen en wat hij moet doen om niet meer in zo'n situatie te komen. Daarom is het van belang dat de jongere leert zijn emoties onder controle te houden. Het doel van deze interventie is om vervormde cognities en de deviante seksuele arousal te verminderen. Na afloop van de training heeft de jongere beter inzicht gekregen in de gevolgen van het plegen van een seksueel delict, niet alleen voor zichzelf, maar ook voor het slachtoffer. Daarnaast heeft de jongere alternatieven gekregen om zijn seksuele geweldcirkel te doorbreken en kan deze ook toepassen in risicosituaties. Ten slotte leert de jongere tijdens de training ook wat de maatschappelijke normen over goed en kwaad en acceptabel en niet acceptabel gedrag zijn. Deze interventies zijn gericht op de toekomst en op de reïntegratie van de jongeren. De bedoeling is dat de jongere met het geleerde zich zelfstandig staande kan houden als hij terugkeert in de maatschappij.⁹

Zodra deze groepstraining met goed gevolg is afgesloten, kan de jongere op verlof. In eerste instantie begeleid. Als deze begeleide verloven voldoen aan de verlofdoelen die gesteld zijn en de jongere adequaat gedrag laat zien, wordt het verlof omgezet in onbegeleid verlof. Het is het moment dat de jongere verhuist naar de uitstroom ESP-groep (groep 11).

Ontwikkelingspsychologie van de adolescentie

Naast het feit dat de jongeren een zedendelict hebben gepleegd, zijn het ook jongeren die nog in hun adolescentie zitten. De pubertijd hebben ze doorgaans beleefd binnen de muren

---

⁷ Marina van Wely. (2010). Projectrapportage Visie op opvoeden, Leven in een gesloten instelling tijdens een belangrijke levensfase: de adolescentie. Fontys Hogescholen Tilburg

⁸ Irvin D. Yalom. (1978). Groepspsychotherapie in theorie en praktijk, tweede druk 1981. Bohn Stafleu Van Loghum. Houten/Diegem

⁹ Intranet Den Hey-Acker, ESP-map, geraadpleegd 27 maart 2011.

van de justitiële jeugdinstelling, maar het wil niet zeggen dat deze fase al helemaal is uitgekristalliseerd.

Ondanks hun 'COSA-waardige' leeftijd (>18 jaar) hebben deze jongeren nog veel ontwikkelpunten (jeugdspecifieke elementen/opvoedkundige rol). Juist omdat ze langere tijd (bijna) niet hebben deelgenomen aan het maatschappelijk verkeer. Bovendien is de bovengrens van de adolescentie 25 jaar. De hersenen zijn tot die leeftijd nog niet volledig uitgerijpt en ontwikkelen zich nog verder (Delfos, 1997).¹⁰

Ontwikkelingstaken waaraan de jongeren werken en die terugkomen in de behandelplannen zijn:

- Positie ten opzichte van de ouders: minder afhankelijk worden van de ouders en bepalen van een eigen plaats binnen de veranderende relaties in gezin en familie.
- Onderwijs of werk: kennis en vaardigheden opdoen om een beroep uit te oefenen. Vrije tijd: ondernemen van leuke activiteiten in de vrije tijd en het zinvol doorbrengen van de tijd waarin geen verplichtingen zijn.
- Creëren en onderhouden van een eigen woonsituatie: het zoeken of creëren van een plek waar je goed kunt wonen en leren omgaan met huisgenoten.
- Autoriteit en instanties: accepteren dat er instanties en personen boven je gesteld zijn, binnen geldende regels en codes opkomen voor eigen belang.
- Gezondheid en uiterlijk: zorgen voor een goede lichamelijke condities, een uiterlijk waar men zich prettig bij voelt en een goede voeding en het vermijden van overmatige risico's.
- Sociale contacten en vriendschappen: contacten leggen en onderhouden, oog hebben voor wat contacten met anderen kunnen opleveren, je openstellen voor vriendschap, vertrouwen geven en nemen, wederzijdse acceptatie.
- Intimiteit en seksualiteit: ontdekken van mogelijkheden en wensen in intieme en seksuele relaties.

Daarnaast stippen Van Aken en Slot (2005) drie karakteristieken aan van adolescentiefase¹¹:

- Het vormen van een eigen identiteit en het bereiken van autonomie ten opzichte van ouders.
- De manieren van omgaan met bepaalde innerlijk beleefde conflicten (bijvoorbeeld in verband met tegenstrijdige gevoelens ten opzichte van de ouders).
- Een bepaald niveau van cognitief functioneren (bijvoorbeeld wat betreft het denken over morele vraagstukken).

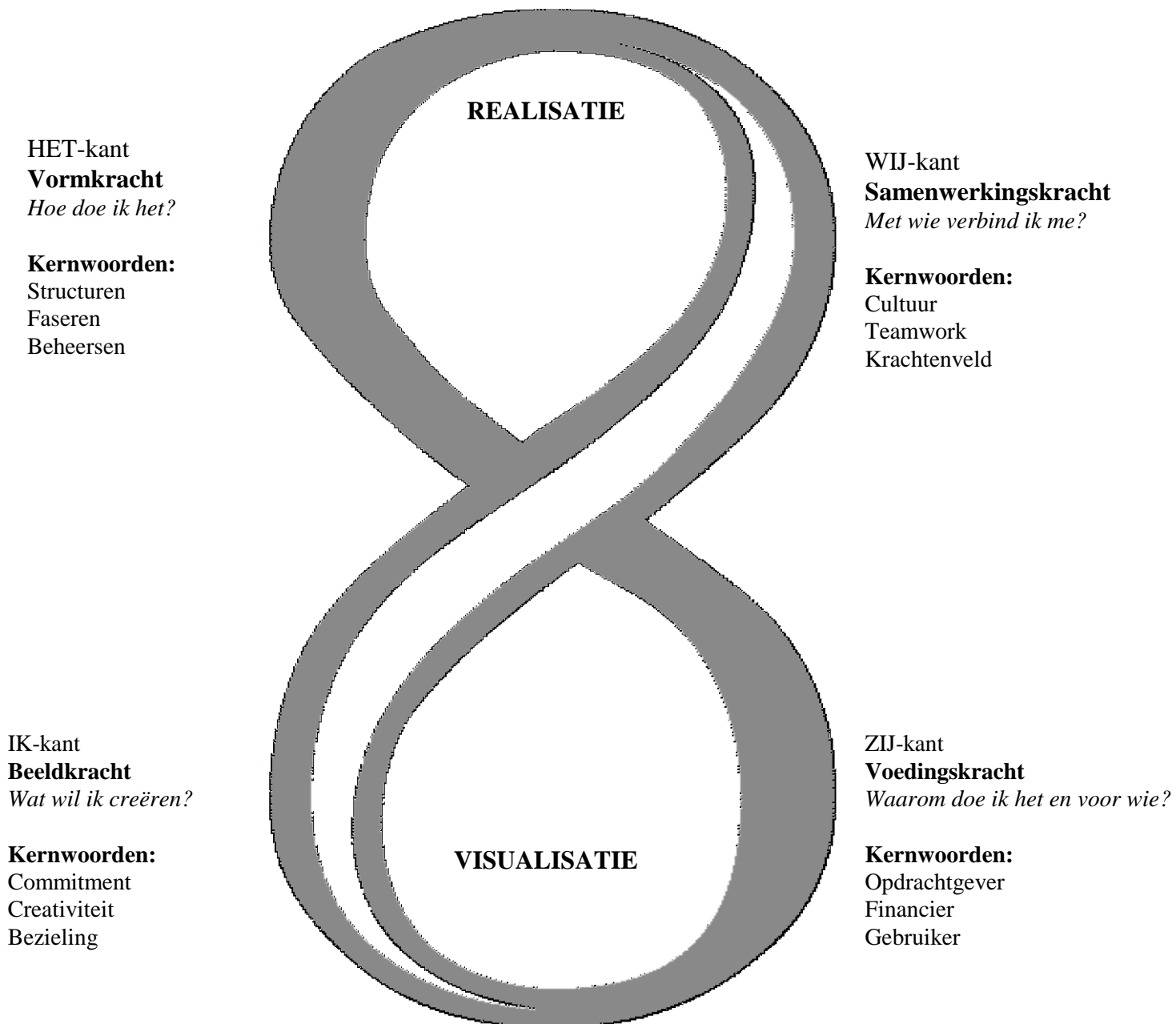
---

¹⁰ Martine F. Delfos. (1997). Kinderen en gedragsproblemen. Zevende licht aangevulde druk 2007. Harcourt Assessment BV Amsterdam.

¹¹ Jan de Wit, Marcel van Aken en Wim Slot [red.]. (2005). Hoofdstuk 1 Psychologie van de adolescentie Basisboek. 23ste druk, tweede oplage. Hbuitgevers Baarn.

4. HET INNOVATIE MODEL

Als handvat voor deze innovatie is er gebruik gemaakt van het creatieproces (ook wel creatielemniscaat genoemd), zoals Daniel Ofman (1992/2007) deze introduceert in zijn boek *Bezieling en kwaliteit in organisaties*. Hij gebruikt dit model als ingang voor ontwikkelingstrajecten en nieuwe projecten in organisaties.¹²

¹² Daniel Ofman. (1992). *Bezieling en kwaliteit in organisaties* 2007. Kosmos Uitgevers B.V. Utrecht.

De kracht van dit model ligt in het cyclisch proces ervan en dat het de verschillende perspectieven (beeld-, samenwerkings-, vorm- en voedingskracht) met elkaar verbindt. Het is een constant voeden van elkaar en zorgt voor synergie: het samengaan van de verschillende onderdelen levert meer op dan de som der delen.

VOEDINGSKRACHT: dit onderdeel zorgt ervoor dat er gewerkt kan worden aan een innovatie en dat de voorwaarden hiervoor worden geschapen. Kort gezegd: de opdrachtgever/de geldschieter wil iets en besteedt dit uit. Ofman wijst erop dat het hier niet zou moeten gaan om top down management. Zeker in het innovatieve traject is het goed om het blikveld open te houden en niet altijd alles te doen wat de opdrachtgever influistert. Of zoals Robert Coppenhagen het stelt: *'Zij' dicteren niet, maar kunnen je wel voeden.* (pag. 114)¹³ Verder is het belangrijk dat er gezocht wordt naar de verbinding met de omgeving en de relatie met de markt.

BEELDKRACHT: Het gaat hier om de kern/de ziel van de organisatie. Ieder kan voor zichzelf visualiseren wat hij of zij zou kunnen bijdragen aan of betekenen in het geheel. Het gaat hier om creativiteit en inbeeldingsvermogen. Via deze ik-kant kunnen mensen hun verlangen inwilligen om iets zinvol bij te dragen. Het vraagt om het unieke menselijke vermogen een visie te ontwikkelen en om voor te stellen hoe de toekomstige realiteit eruit zou kunnen komen te zien.

VORMKRACHT: hier komt het systeem om de hoek kijken. De kaders waarbinnen de innovatie vormgegeven kan worden. De innovatie moet voldoen aan procedures, structuren, methoden, regelgeving en andere protocollen.

SAMENWERKINGSKRACHT: het woord zegt het al, hier gaat om het samenwerken van betrokkenen. Hier kan aandacht worden besteed aan wat de mensen verbindt, waar staan ze samen voor. Punten die naar voren komen, zijn de organisatiecultuur, het teamwork, maar ook het krachtenveld. Betrokkenen moeten zich gezien en gehoord voelen. Ook het gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen en het bundelen van de competenties vallen onder dit onderdeel. Het is de kern van een succesvolle implementatie. Wie zijn de mensen die het moeten gaan doen, hoe kan er zo goed mogelijk worden samengewerkt om de innovatie in te laten bedden en te laten slagen.

---

¹³ Daniel Ofman. (1992). *Bezieling en kwaliteit in organisaties 2007*. Kosmos Uitgevers B.V. Utrecht.

5. HET CREATIEPROCES VOOR COSA

In dit hoofdstuk wordt er gekeken naar waar COSA per 'kracht' al staat. Hoewel betrokken partijen binnen deze innovatie in alle krachten een rol spelen is er voor gekozen om ze onder die kracht te laten vallen waar ze het meest tot hun recht komen en sterkst vertegenwoordigd zijn. Om aan te geven welke actoren in welke kracht spelen, zijn ze nog een keer op een rijtje gezet:

Zij-kracht	Ik-kracht	Het-kracht	Wij-kracht
Voedingskracht	Beeldkracht	Vormkracht	Samenwerkingskracht
Circles-NL Kernleden	Binnencirkel	Circles-NL	Buitencirkel

5.1. Voedingskracht (Circles-NL en kernleden)

In het basisdocument *Implementatie en uitvoering COSA in Nederland* wordt het programmabureau Circles-NL omschreven als een samenwerkingsverband tussen Reclassering Nederland en het expertisecentrum Veiligheid van Avans Hogeschool. Het opereert landelijk en is verantwoordelijk voor de ondersteuning van regionale projecten, het organiseren van terugkomdagen, opleiding en supervisie van cirkelcoördinatoren, ontwikkelen van studiemateriaal voor trainingen en themadagen, dataverzameling en onderzoek en de doorontwikkeling van de methodiek, COSA. Op deze laatste taak sluit deze innovatie goed aan.

Circles-NL wilde eerst ervaring opdoen met het model en niet direct afwijken van de methode (jongeren waren een contra-indicatie). Aangezien er momenteel vier cirkels in de regio Rotterdam/Dordrecht draaien en binnenkort acht cirkels in de regio Breda/Tilburg/Den Bosch is er ruimte om er nu wel in te stappen. Al blijft het voorlopig bij één proefpilot, die afzonderlijk wordt bekeken en geëvalueerd. Deze wordt ook niet meegenomen in de effectiviteitstudie van COSA die Circles-NL houdt.

5.2. Beeldkracht (binnencirkel)

Het kloppend hart: zonder beeldkracht, geen bezieling, geen COSA. Dit onderdeel zorgt voor de vitaliteit en de onderliggende waarden/integriteit van Circles-NL. Wat zijn de drijfveren van de binnencirkel?

Uit een evaluatierapport over COSA bij volwassenen blijkt dat de belangstelling voor het vrijwilligerswerk groot is, intussen hebben ruim honderd mensen interesse getoond in de cirkels. Degenen die zich daadwerkelijk hebben aangemeld, geven voornamelijk als reden: de humane visie op de resocialisatie van zedendelinquenten. Daarnaast levert het de vrijwilligers ook nog iets op. In hetzelfde rapport benoemen de vrijwilligers die nu ruim een jaar bezig zijn als pluspunt hun gevoel van eigenwaarde, omdat ze een bijdrage leveren en

ook omdat ze zichzelf profileren in het werken in een groep. Het is niet alleen geven, je wordt er zelf ook sterker van, lijkt hier de achterliggende gedachte.¹⁴

De binnencirkel zorgt voor ondersteuning, monitoring en aanspreekbaarheid, waardoor de model-integriteit gewaarborgd blijft. De drie cirkelfuncties worden tot stand gebracht, waarmee de cirkel wel autonoom kan werken en aan de slag gaan met wat het kernlid nodig heeft. De cirkel levert maatwerk, waarbij er wel op de balans tussen de verschillende onderdelen wordt gelet.

Naast de wekelijkse bijeenkomsten van de binnencirkel en het kernlid zijn er nog een aantal bijzondere taken/moeilijkheden, waarmee de vrijwilligers te maken kunnen krijgen¹⁵:

- Huisvestingskwesties: sommige kernleden moeten verhuizen vanuit een erkend opvanghuis of beschermd wonen instelling. Ook komt uitzetting van de gemeentewoning voor. Op zoek naar een andere woning kunnen vrijwilligers hierbij praktisch ondersteunen, maar ook specialistische professionals inschakelen.
- Financiën/budgettering: sommige kernleden hebben problemen met het regelen van hun financiën of hebben een torenhoge schuld. Dit kan zijn weerslag hebben op diverse facetten in het leven en kan zorgen voor sociaal isolement. Vrijwilligers kunnen ondersteuning aanbieden in de vorm van meegaan met boodschappen doen of helpen bij de boekhouding.
- Werk: Kernleden zijn vaak op zoek naar een baan. Vrijwilligers kunnen helpen bij het zoeken hiernaar en het opstellen van een sollicitatiebrief of rollenspellen spelen om te oefenen voor een sollicitatiegesprek.
- Drugs/alcohol: Kernleden kunnen problemen hebben met gebruik van deze middelen. Bij het ondertekenen van het contract voor de cirkelovereenkomst is een gedeelte opgenomen waarin ze verklaren dat ze problemen kenbaar maken en passende hulp zullen zoeken en accepteren. Vrijwilligers kunnen hen ondersteunen om het probleem in te zien en specialistische hulp inschakelen.
- Mentale gezondheid: Bij kernleden kunnen depressies, angststoornissen of paranoia gedrag voorkomen. Ook hier geldt dat vrijwilligers kunnen ondersteunen en indien nodig het kernlid aanmoedigen om specialistische hulp te zoeken.
- Relaties: het is voor veel kernleden lastig om relaties aan te gaan met leeftijdsgenoten. Sociaal isolement en emotionele eenzaamheid liggen dan op de loer. Vrijwilligers kunnen het goede voorbeeld geven en het kernlid aanmoedigen om relaties/vriendschappen aan te gaan met mensen van de eigen leeftijd.

5.3. Vormkracht (Circles-NL)

Aan dit onderdeel moet goed worden voldaan. Het is de plek waar protocollen, wetten en methoden worden vastgelegd. Zo dient er in de voorbereidingsfase voldoende aandacht worden besteed aan het creëren van draagvlak, het ontwikkelen van een netwerk en het werven en selecteren van vrijwilligers. Bovendien moet er gekeken worden of professionals voor de buitencirkel beschikbaar zijn. Bij dit alles moet worden meegenomen dat zowel de binnen- als buitencirkel duurzaam is, oftewel: de continuïteit moet gewaarborgd zijn. Het is de reden waarom nieuwe projecten binnen Circles-NL een lange aanlooptijd hebben. Juist om te voorkomen dat een cirkel na drie maanden op zijn gat ligt. Het is de reden waarom er veel waarde wordt gehecht aan de model-integriteit en de programma-integriteit.¹⁶

---

¹⁴ Mechtild Höing en Bas Vogelvang. (januari 2011). COSA in Nederland, implementatieonderzoek pilotfase. Programmabureau Circles-NL 's-Hertogenbosch.

¹⁵ Trainingsbundel vrijwilligers

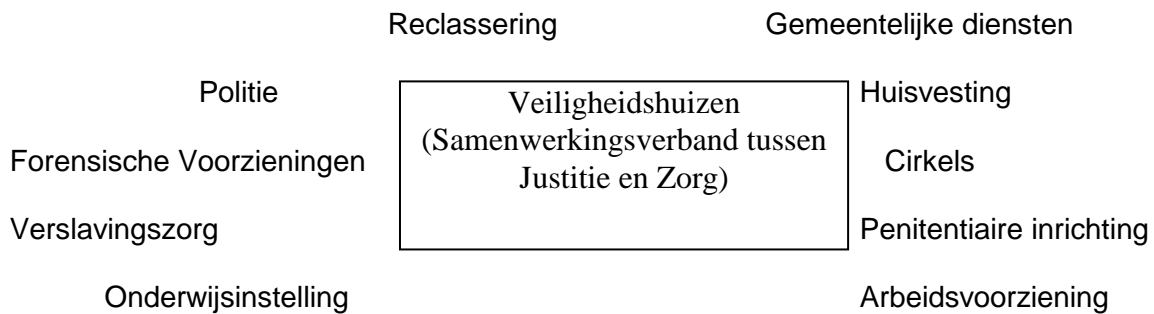
¹⁶ Caspers, J. & Vogelvang, B. (2010). Basisdocument Implementatie en uitvoering COSA in Nederland. Programmabureau Circles-NL 's-Hertogenbosch.

Uit de aanpassingsstudie voor Nederland en het implementatieonderzoek zijn dan ook een aantal uitgangspunten gedestilleerd:

- Cirkelprojecten worden regionaal opgezet, waarbij er in de voorbereiding ruimschoots aandacht is voor het creëren van draagvlak en netwerkontwikkeling, het werven en selecteren van vrijwilligers. Er moeten ook voldoende professionals voor de buitencirkel beschikbaar zijn. De inbedding van deze professionals uit verschillende justitie- en zorgketens is centraal geregeld binnen de Veiligheidshuizen. Figuur 2 geeft een overzicht van dit netwerk.

Figuur 2: Netwerk risicobeheersing

- Een cirkel kan pas starten als er voldoende middelen en mensen bereid zijn gevonden deel te nemen, zodat de voortgang van de gestarte cirkels niet in gevaar komt. Daarom is het noodzakelijk om minimaal te voldoen aan de volgende punten:
  - Een regionaal projectcoördinator voor aansturing en coördinatie van het project.
  - Minimaal twee cirkelcoördinatoren per regio, zodat zij kunnen overleggen en kunnen opvangen bij ziekte of vakantie. De cirkelcoördinatoren zijn professionals van Reclassering Nederland. Zij werken voor de helft voor COSA, de andere helft werken ze voor de regionale reclassering.
  - Voldoende aanbod van vrijwilligers verspreidt over de desbetreffende regio.
  - Ketenpartners die hun medewerkers vrijmaken om deelname aan de buitencirkel te garanderen, waarbij minimaal politie, behandelaar en reclasseringswerker betrokken zijn.
- Cirkelcoördinatoren voldoen aan kennis en vaardigheden die nodig zijn om de doelgroep te bedienen en ze hebben contacten met de ketens en het netwerk.
- Cirkelcoördinatoren moeten worden opgeleid en gedurende hun werk intervisie en supervisie volgen.
- De opgeleide cirkelcoördinatoren geven trainingen, themabijeenkomsten en supervisie aan de vrijwilligers.
- Tijdens de voorbereidingsfase van een cirkel moet er goed gekeken worden naar regionale omstandigheden.
- De regionale cirkelprojecten zijn verantwoordelijk voor het werven van vrijwilligers.

Daarnaast is er nog een landelijke stuurgroep in het leven geroepen, die bestaat uit managementleden van Reclassering Nederland, Avans Hogeschool en Expertisecentrum Veiligheid en een medewerker van de beleidsafdeling van het landelijke kantoor van Reclassering Nederland. Deze laatste levert ook de landelijke projectleider, die de schakel is tussen stuurgroep, regionale projecten (Cirkels) en programmabureau.¹⁷

¹⁷ Caspers, J. & Vogelvang, B. (2010). Basisdocument Implementatie en uitvoering COSA in Nederland. Programmabureau Circles-NL 's-Hertogenbosch.

Ten slotte zijn er nog voorwaarden voor zowel kernleden als vrijwilligers opgesteld.

KERNLEDEN ¹⁸	VRIJWILLIGERS ¹⁹
<ul style="list-style-type: none"> • De zedendelinquent is een bekende in de omgeving waarin hij terugkeert. • Er is geen structureel toezicht. • De dader heeft een negatief zelfbeeld. • De dader heeft een hoge behoefte aan ondersteuning en deze is niet te verwachten vanuit zijn eigen omgeving. • De dader heeft geen anti-sociale persoonlijkheidsstoornis. • De dader erkent zijn delict en bagatelliseert/ontkent het niet. • Er is geen te grote verstandelijke beperking. • De dader is te jong en onvolwassen (dit zit meer in zijn gedrag, dan dat dit op leeftijd moet worden gebaseerd), al is de leeftijdsgrens wel 18 jaar. <p>Daarnaast moeten de potentiële kandidaten in een justitieel kader vallen. Dit houdt in dat COSA kan worden overwogen bij:</p> <ul style="list-style-type: none"> • TBS met voorwaarden. • Proefverlof TBS. • Voorwaardelijke beëindiging TBS. • Bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijk strafdeel. • Voorwaardelijke Invrijheidsstelling. 	<ul style="list-style-type: none"> • Empathisch vermogen. • Zelfstandig en teamplayer. • Bewaren van vertrouwelijkheid. • Vragen om ondersteuning wanneer nodig. • Handhaven van passende persoonlijke grenzen. • Bieden van een rolmodel voor gezonde relaties. • Geloven in herstelrecht. • Persoon los kunnen zien van zijn/haar gedrag. • Communicatieve vaardig • Analytisch denken. • Probleemoplossend vermogen. • Omgaan met emoties. • Evenwichtige levensstijl. • Fatsoenlijk gedrag en grenzen stellen. • Niet-veroordelend. • Feedback kunnen ontvangen. • Luisterend oor hebben. • Open, eerlijke, respectvolle bejegening.

5.4. Samenwerkingskracht (buitencirkel)

De buitencirkel bestaat uit professionals die in hun werk betrokken zijn bij het kernlid. De cirkelcoördinator houdt hun maandelijks via schriftelijke rapportage op de hoogte over de ontwikkelingen binnen de binnencirkel. Als uit de informatie van de binnencirkel blijkt dat er een tussentijds spoedoverleg nodig is, dan wordt de buitencirkel daarbij betrokken. Hierdoor kunnen eventuele interventies nauw op elkaar afgestemd worden. Daarnaast wordt het kernlid door hen besproken in het casusoverleg.

Uit het evaluatierapport over COSA bij volwassenen blijkt dat het draagvlak onder de professionals verbeterd dient te worden. Zo blijken medewerkers van Reclassering

¹⁸ Caspers, J. & Vogelvang, B. (2010). Basisdocument Implementatie en uitvoering COSA in Nederland. Programmabureau Circles-NL 's-Hertogenbosch.

¹⁹ Trainingsbundel vrijwilligers

Nederland en de forensische GGZ op de hoogte van COSA te zijn, maar is de bekendheid bij politie nog laag. Dit lijkt bij meer instanties te spelen. De behandelaars die meewerken zijn gemotiveerd om betrokken te blijven bij COSA. Zij vinden het een goede aanvulling op de behandeling en stellen dat het werk van de vrijwilligers waardevol is, mits de binnencirkel goed werkt. Kortom: directe betrokkenen zijn enthousiast en geloven in de aanpak. Het is daarbij belangrijk dat de verschillende taken en rollen van professionals in de buitencirkel voor dat de cirkel start helder moeten zijn. In hetzelfde evaluatierapport blijkt dat bijvoorbeeld voor reclasseringswerkers niet duidelijk was wat hun rol is in relatie tot wat de cirkel doet.²⁰

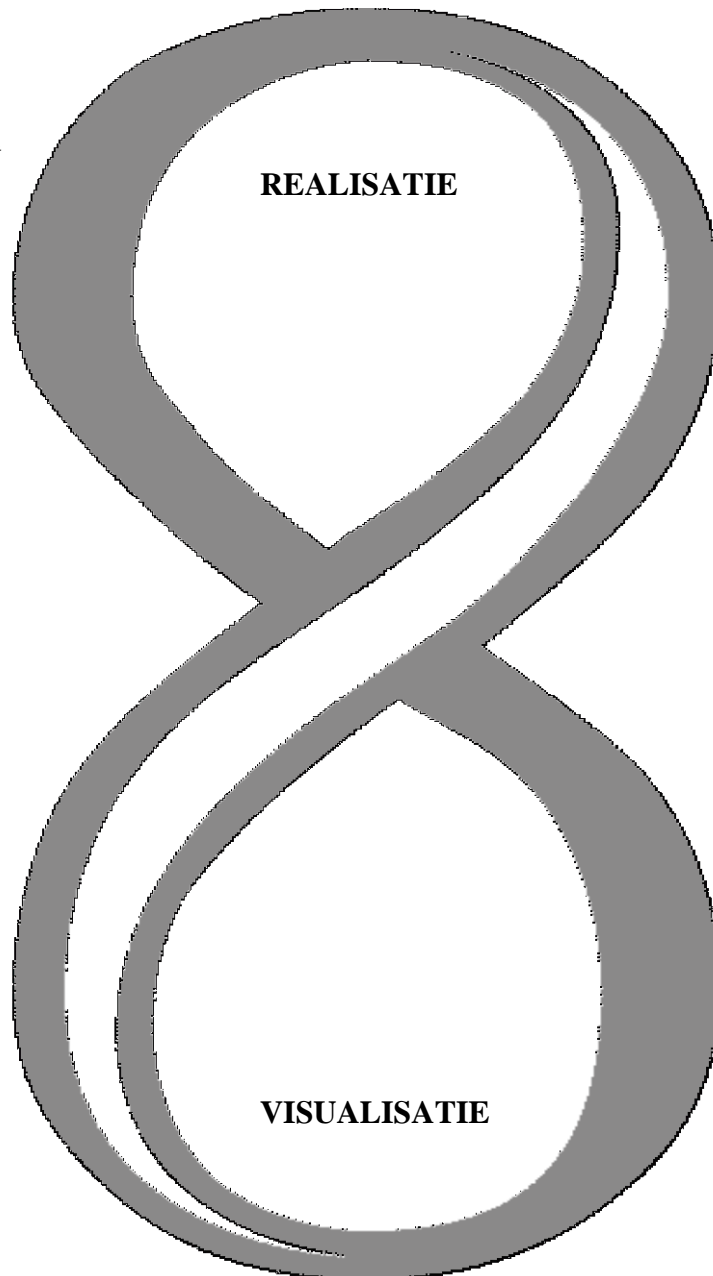
6. KWALITEITSEISEN

Nu duidelijk is wat er al in huis is binnen COSA is het tijd om te kijken aan welke kwaliteitsnormen deze innovatie moet voldoen, wat voor kwaliteit betrokkenen kunnen opbrengen en wat hun verwachtingen zijn. In zijn boek maakt Ofman een koppeling tussen het creatieproces en kwaliteit. Volgens hem ligt er achter elk kwaliteitsvraagstuk een verbindingsvraagstuk. Hij stelt dat zonder verbinding het begrip kwaliteit inhoudsloos is. *‘Een hoog ontwikkeld kwaliteitsbewustzijn wordt zichtbaar in het verschijnsel dat mensen zich gedragen als onderdeel van een groter geheel en dat zij zich bij hun doen en laten, laten leiden door de vraag hoe zij het beste een bijdrage kunnen leveren aan het grotere geheel waarvan zij een onderdeel zijn.’* (Ofman, 2007, pagina 181) Het citaat refereert aan de synergie van het creatieproces en deze vertaalt Ofman naar dimensies van kwaliteit (programma van eisen). Ook deze kwaliteitseisen heeft hij in een lemniscaat verwerkt.

---

²⁰ Zie implementatieonderzoek pilotfase

Het-kant
*Kwaliteit die volgens de wet
moet en geborgd is in
systemen*
Vormkracht

Wij-kant
*Kwaliteit die volgens ons hoort en
verankerd is in de cultuur*
Samenwerkingskracht

Ik-kant
*Kwaliteit die ik van
binnenuit kan leveren en
vanuit bezieling komt*
Beeldkracht

Zij-kant
*Kwaliteit die de klant
verwacht en normaal vindt*
Voedingskracht

Voedingskracht

Kwaliteit die de klant verwacht. Volgens Ofman gaat het hier niet alleen om klantgerichtheid, want dat is zelden een goed uitgangspunt om een kwaliteitsprogramma te beginnen. Kwaliteit is niet alleen maar consequent voldoen aan de verwachtingen van een klant, wel moet er een beeld zijn van wat de klant wil en hieraan moet tegemoet worden gekomen. Maar, stelt Ofman, de klant is koning, maar maak er geen dictator van.

Beeldkracht

Kwaliteit die ik kan opbrengen. Hier gaat het om kwaliteit die de klant niet verwacht, maar wel waardeert. Het is iets extra's, het is dat wat je onderscheidt van de ander. Hierdoor wordt de klant niet alleen geholpen, maar hij voelt zich ook bevestigd en zich niet als een nummer behandeld.

Vormkracht

Kwaliteit die moet. Aan deze kwaliteit moet je voldoen. Het is gekoppeld aan wetten, regels, procedures en andere afspraken. Ofman pleit er echter voor om hier flexibel mee om te gaan en ziet de 'regelcultuur' dan ook graag vervangen worden door 'afsprakencultuur'. Volgens hem zijn regels eenzijdig. Voor afspraken zijn twee partijen nodig, waardoor er sprake is van wederzijdse afhankelijkheid en gelijkwaardigheid.

Samenwerkingskracht

Kwaliteit die volgens ons hoort. De kwaliteit die de organisatie wil leveren aan de klant om zo zichzelf te onderscheiden van andere. Deze kwaliteit zorgt voor het verbindende principe, het wij-gevoel wordt versterkt. Alle individuen kunnen zich makkelijker identificeren en verbinden met de organisatie waar zij toe behoren.

7. KWALITEITSEISEN COSA VOOR JEUGDIGE ZEDENDELINQUENTEN

7.1. Voedingskracht (Circles-NL en kernleden)

Kwaliteit die de klant verwacht.

Circles-NL

De opdrachtgever is Circles-NL. Vanuit Circles-NL gaat het om een ontwikkelopdracht, die leidt tot een voorstel voor aangepast basismateriaal (richtlijnen, protocollen, trainingsmateriaal etc) van Circles-NL voor jeugdige zedendelinquenten die hun resocialisatietraject ingaan. Deze voorstellen voor doorontwikkeling moeten gebaseerd zijn op een theoretische onderbouwing.

Eén van de contra-indicaties van deelname aan een cirkel is dat het kernlid niet te jong mag zijn. Het was reden voor Circles-NL om niet direct aan de PIJ-jongeren van Den Hey-Acker te beginnen. Circles-NL wilde eerst ervaring opdoen met het model en niet direct afwijken van de methoden. Nu er een flink aantal cirkels lopen, is er ruimte om er nu wel in te stappen. Al blijft het voorlopig bij één proefpilot, die afzonderlijk wordt bekeken en

geëvalueerd. Deze wordt ook niet meegenomen in de effectiviteitsstudie van COSA die Circles-NL houdt.

Circles-NL wenst weinig af te wijken van het oorspronkelijke model. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld Schotland. Daar wordt momenteel met een mentor/coachingsmodel bij jonge zedendelinquenten geëxperimenteerd. Hierbij is er in de binnencirkel één vrijwilliger, aangevuld met professionals (bv. Iemand uit het onderwijs en een begeleider wonen). Naast de professionals in de binnencirkel zijn er ook nog paar actief in de buitencirkel. Bij deze benadering werkt de enige vrijwilliger meer één op één en treedt dus als coach/mentor op. In deze manier van werken ziet Circles-NL weinig, ze verwacht dat dit één op één niet gaat werken. De kracht van COSA is juist dat er in de binnencirkel met een groep vrijwilligers wordt gewerkt. Het is de essentie én de meerwaarde van COSA. Circles-NL vindt dat er aan dit uitgangspunt niet moet worden getornd. Als dit wel gebeurt, moet het niet langer COSA worden genoemd. Dan moet een ander project worden begonnen.

Wel begint Circles-NL aan deze klus met de intentie om er een succes van te maken, dat is bij elke start van een cirkel de verwachting en doelstelling. Het houdt in dat de cirkel volledig wordt afgerond en dat de verschillende fasen van de cirkel doorlopen worden.²¹

Kernleden

Er is met vier jongens op de uitstroombegroep gesproken wat hun verwachtingen na detentie en wat hun behoeften zijn in het nazorgtraject (bijlage 2). Uit deze gesprekken valt te concluderen dat de behoefte aan praktische hulp groot is. Alle vier geven ze aan hulp nodig te hebben bij bijvoorbeeld het afsluiten van een zorgverzekering en het invullen van de belastingpapieren. Eensgezindheid is er ook over het niet willen praten met vreemden over hun seksualiteit en het voeren van therapeutische gesprekken. Daarnaast zitten ze niet te wachten op controlerende instanties. Ten slotte verheugen ze zich erop dat ze dadelijk vrij zijn in het maken van hun eigen keuzes en niet meer afhankelijk van Den Hey-Acker zijn.

Wat betreft andere zaken, liggen de meningen verder uiteen. Twee van deze jongeren zeggen geen of weinig behoefte te hebben aan nazorg, zij willen het vooral alleen doen. Ze willen uit de sfeer van justitie komen en gaan ook bewust niet naar het Fasehuis (een begeleidingshuis van de Zuidwester, waarmee Den Hey-Acker samenwerkt. Veel van de ESP-jongeren gaan hier in hun proefverlofstatus naar toe). *‘Dan zit ik weer in een omgeving met alleen maar zedendelinquenten. Die jongens ken ik nu wel.’* Deze jongen wil een eigen nieuw netwerk opbouwen via school, werk en de voetbalclub. Hierbij kan hij wel een beroep doen op zijn vader, indien hij dit nodig vindt. De ander gaat thuis wonen en verwacht daar met zijn oude vrienden weer activiteiten te gaan ondernemen.

De andere twee staan positiever tegenover extra hulp. Niet alleen praktisch, maar ook in het ondernemen van leuke dingen zien ze meerwaarde in begeleiding. Eentje geeft daarbij duidelijk aan dat dit een leeftijdsgenoot zou moeten zijn, de andere vindt het wel leuk om te kunnen praten met een leeftijdsgenoot, maar dat die over zijn delict weer liever met een volwassene spreekt.

Ten slotte is de groepsleiders van de jongeren gevraagd wat zij verwachten van de motivatie van potentiële jonge kernleden. Hiervoor is een brainstormsessie gehouden, waarbij de groepsleiders eerst een korte introductie van COSA hebben gekregen. Ze worden hier genoemd, omdat zij hele dagen met de doelgroep werken en daardoor zicht hebben op wat de tekorten zijn in de nazorg en de behoeften van de jongens zelf.

De belangrijkste conclusie uit deze sessie is de wens van jongeren om een maatje te hebben van eigen leeftijd, waarmee ze leuke dingen kunnen ondernemen. Ook wijzen zij erop dat de jongeren niet het gevoel moeten hebben dat ze gecontroleerd worden en weer in een hulpverleningssituatie worden gezet. De verwachting is dat de jongeren dan afhaken en geen interesse hebben in deelname aan COSA.

De groepsleiders vragen zich af hoe de screening verloopt van vrijwilligers. Wat voor persoon heeft iemand nodig, vinden zij de centrale vraag. Aangezien het belangrijk is dat de

---

²¹ Gesprek Jeanne Caspers, landelijk projectadviseur COSA, 28 april 2011 Reclustering Nederland Den Bosch

jongere een vertrouwensband ontwikkelt met de cirkel wijzen zij erop dat zij eerder voor drie vrijwilligers dan voor vijf zouden opteren. Dit, omdat het voor de jongere überhaupt lastig is om een vertrouwensband aan te gaan. Maar ook omdat vijf mensen om je heen intimiderend kan overkomen. Om de eerste drempel te overwinnen, wordt er ook geopperd om de mentor van het desbetreffende kernlid de eerste paar keer mee te laten komen.²²

7.2. Beeldkracht (binnencirkel)

Kwaliteit die ik van binnenuit kan leveren en vanuit bezieling komt. Als je naar deze kwaliteit kijkt, horen eigenlijk alle betrokkenen hierbij. Het is kwaliteit die de klant niet verwacht, maar wel waardeert. Het is net dat stukje extra dat een organisatie boven de andere uittilt. Deze kwaliteit moet het resultaat zijn van een integer groeiproces.²³ Ondanks dat alle betrokkenen bij COSA hierin een rol spelen, moet deze kwaliteit vooral geleverd worden door de vrijwilligers en de cirkelcoördinator. In het proces van vertrouwen scheppen en integriteit bewaken, spelen zij de hoofdrol.

Vrijwilligers

Er is aan vrijwilligers nog niet gevraagd waar hun voorkeur naar uitgaat. Wel is er één vrijwilliger (vrouw, 44 jaar, drie kinderen) die zelf heel duidelijk haar voorkeur voor jeugd heeft uitgesproken. Via haar vrijwilligerswerk bij de politie komt ze veel in aanraking met jongeren. Ze merkt dat ze daar een klik mee heeft en er goed mee overweg kan. Haar keuze voor COSA-vrijwilliger komt uit haar drang om iets te betekenen voor de jongere, zodat deze zijn plek in de maatschappij kan krijgen. Daarnaast vindt ze het interessant hoe pubers zich ontwikkelen. Zij wil de jongere begeleiden naar zijn toekomst en zijn zelfbeeld omhoog stuwen.

Als belangrijke punten voor het omgaan met jongeren, stelt zij:

- (Kritiek) kunnen incasseren.
- Grenzen kunnen verleggen.
- Nadenken over wat en hoe je iets zegt.
- Goed kunnen luisteren.
- Duidelijk communiceren.
- Begeleiden.
- Geduld hebben.
- Rustig blijven.

Wat haar moeilijk lijkt, is dat het onderwerp beladen is en dat ze het werk misschien mee naar huis gaat nemen. Daarnaast kan ze er niet tegen als de jongere niet eerlijk blijkt te zijn. *'Hij hoeft niet alles in details te vertellen, maar zijn verhaal moet wel kloppen.'* Ten slotte lijkt het haar lastig om het kernlid na verloop van tijd los te moeten laten.²⁴

Ze verwacht van de cirkelcoördinator dat je daar op terug kunt vallen als je deze nodig hebt. Ze hoopt vooral dat ze met de binnencirkel zelf tot oplossingen en ideeën komt.

Cirkelcoördinator

De cirkelcoördinator heeft eerder met de doelgroep jongeren gewerkt. Ze vindt het vooral leuk dat deze nu ook bij COSA aan bod kunnen gaan komen. Voor haarzelf verwacht ze niet hele grote veranderingen in het werk als cirkelcoördinator. Het samenwerken met Den Hey-Acker is wel nieuw voor haar en ze verwacht ook dat in de buitencirkel nieuwe ketenpartners zitten. Ze zal dus moeten investeren in het aanhalen van een nieuw netwerk. Verder heeft ze er duidelijke ideeën over waar je op moet letten bij het samenstellen van een cirkel. Een belangrijk punt voor Circles-NL zijn de persoonlijke grenzen en zelfzorg voor vrijwilligers. Tijdens de trainingdagen en in de trainingsbundel voor vrijwilligers komt dit aan bod. Voor

---

²² Brainstormsessie met groepsleiders van ESP (Ernstige Seksuele Problematiek)-uitstroomgroep, 18 april 2011, Den Hey-Acker

²³ Daniel Ofman. (1992). Bezieling en kwaliteit in organisaties 2007. Kosmos Uitgevers B.V., Utrecht.

²⁴ Gesprek met vrijwilliger. (29 april 2011). Reclassering Nederland Breda.

het werken met jeugdige kernleden moet hier misschien nog extra aandacht voor zijn in de vorm van trainingsdagen, terugkomdagen en intervisie. Het gevaar hier is dat het gevoel van verantwoordelijkheid nog groter wordt, omdat het kernlid nog zo jong is en er misschien moeder/vadergevoelens naar boven komen. Volgens haar moet het ook voor deze vrijwilligers duidelijk zijn dat het kernlid ten alle tijden zelf verantwoordelijkheid is voor zijn daden/gedrag.

Bij het selecteren van de binnencirkel voorziet zij een combinatie van jonge mensen en een stevige, stabiele persoonlijkheid die meer de vader- of moederfiguur verbeeldt. Sowieso doet het zijn van vrijwilliger voor COSA-jongeren meer een beroep op het kunnen zijn van een rolmodel en het hebben van een voorbeeldfunctie. Stabiliteit is onontbeerlijk. Tevens wijst zij erop dat het spreken en begrijpen van straattaal en/of jongerentaal een pre kan zijn voor het selecteren van vrijwilligers voor deze doelgroep. Het is belangrijk om aan te sluiten op de belevingswereld van het kernlid. Ze pleit voor maar drie vrijwilligers, omdat volgens haar meer vrijwilligers te intimiderend zou kunnen zijn. Bovendien is het praktisch bij uitstapjes, aangezien ze dan met zijn vieren zijn en het kernlid zich niet als een blok aan een been hoeft te voelen.

Volgens de cirkelcoördinator moet er goed gekeken worden naar het lesmateriaal. Zij kan zich voorstellen dat er meer aandacht moet zijn voor de explosie van hormonen/prikkels als jongeren na vier à zes jaar weer op vrije voeten staan. Ook is het van belang om te weten of er bij het kernlid nog een pedagogische insteek nodig is. Aangezien veel van de jongeren binnen de ESP-groepen een stoornis in het autistisch spectrum hebben, kan het zinvol zijn hier extra aandacht aan te besteden. Zij sluit deelname aan COSA van deze jongeren niet uit. Voor de 'psychopaat-in-de-dop' ziet zij minder mogelijkheden.

De cirkelcoördinator is zich ervan bewust dat de jongeren moeten weten dat de cirkel vóór hen werkt en niet tegen hen is. Daarom is het volgens haar belangrijk om de jongeren het gevoel te geven dat ze zelf iets te zeggen hebben en niet dat er voor hen beslist wordt. Zij denkt dat er bij jongeren juist meer op de motivatie moet worden ingestoken. De jongere moet een perspectief worden geboden: hoe ziet het er voor jou uit op de langere termijn. Waar wil je naar toe?²⁵

Dit laatste is belangrijk, omdat voor het succes van de binnencirkel de inzet van de jongere onontbeerlijk is.

7.3 Vormkracht (Circles-NL)

Kwaliteit die moet. Het is de kwaliteit waaraan moet worden voldaan, maar waarin volgens Ofman de discretionaire ruimte²⁶ kan worden opgezocht om protocollen, wetten en andere procedures flexibeler in te passen, indien dit nodig zou zijn of tot een verbetering zou leiden. De grenzen moeten echter niet overschreden worden, want deze kwaliteit moet acceptabel zijn. In het kader van deze innovatie is het van belang dat COSA niet alleen aansluit op jeugdige zedendelinquenten (in een justitiële jeugdinrichting), maar ook dat deze innovatie voldoet aan de gedragscode van Circles-NL. Aanpassingen moeten logisch volgen op de oorspronkelijke uitgangspunten van COSA.

Circles-NL is van mening dat jongeren ook van de methode kunnen profiteren en dat het goed is voor de jongeren om verschillende rolmodellen/types te zien en daarmee om te leren gaan. Aangezien de ervaring is dat PIJ-jongeren niet de makkelijkste doelgroep zijn, moet het proces nauwgezet worden gevolgd en een goede mix van vrijwilligers worden gekozen. Zo is het handig om iemand met de pedagogische insteek te hebben, een

---

²⁵ Gesprek Audrey Alards, cirkelcoördinator COSA. (21 maart 2011 en 29 april 2011). Reclassering Nederland Tilburg en Breda

²⁶ Jacquelin de Savornin Lohman & Hannie Raaff. (2001). In de frontlinie tussen hulp en recht, derde herziene druk 2008. Uitgeverij Coutinho Bussum.

'troostende' vader/moederfiguur voor het veiligheidsgevoel en een jongere. Uitgangspunt dient sowieso te zijn dat er vrijwilligers worden gezocht die bij het kernlid passen.

Ook kan het werken met vrijwilligers bijdragen aan het ontwikkelen van een positieve identiteit. De redenering hierachter is dat professionals met je omgaan omdat ze er geld voor krijgen. Nu krijgen de jongeren met mensen te maken die helemaal niets ontvangen en er toch voor ze zijn.

Wat betreft de voorwaarden om kernlid te kunnen zijn, voorziet Circles-NL weinig rendement voor psychopaten. Ook moet er goed gekeken naar de problematiek van stoornissen in het autistisch spectrum. Als het niet mogelijk is om verbinding te maken met de jongere is de kans van slagen nihil.

Daarom staan ook bij jeugdige zedendelinquenten de programma –en model-integriteit voorop. De balans in de verschillende basisprincipes dient gewaarborgd te worden door de binnencirkel, maar vooral door de cirkelcoördinator. De verwachting is dat jongeren meer behoeften hebben om activiteiten te ondernemen, maar dit wil niet zeggen dat de monitor/handhavingfunctie niet aan bod kunnen komen. Er moet nog steeds op de eigen verantwoordelijkheid worden gewezen en ook de behandeldoelen dienen verankerd te worden.²⁷

7.4. Samenwerkingskracht (buitencirkel)

Kwaliteit die volgens ons hoort en verankerd is in de cultuur.

Bij deze innovatie zijn veel partijen betrokken. Hoewel Circles-NL en justitiële jeugdinrichting Den Hey-Acker een justitiële insteek hebben, wil dat niet zeggen dat er geen verschillen zijn. Beide hebben hun eigen cultuur, hun eigen denkwijze en teamwork. Dit zorgt voor een krachtenveld, dat nog eens extra gedynamiseerd wordt door de inbreng van vrijwilligers, kernleden en professionals uit de buitencirkel. Bovendien is het aannemelijk dat - met een beladen onderwerp als zedendelinquenten - de hele maatschappij meekijkt en de media kritisch en/of sensatiebelust ontwikkelingen volgen.

Dit in goede banen te leiden, vergt een goede samenwerking en afstemming op elkaar. Centrale vraagstelling hierbij luidt: wat verbindt ons met elkaar?

Zowel de medewerkers van COSA als die van justitiële jeugdinrichting Den Hey-Acker moeten zich verbonden voelen met de missie en visie van COSA. Beide partijen moeten de meerwaarde zien van deze methode, maar ook van elkaar. Als het 'wij-gevoel' versterkt wordt, kunnen betrokken zich makkelijker identificeren en verbinden met de organisatie waar zij deel van uitmaken.²⁸ Dit geldt ook voor de professionals die zitting gaan nemen in de buitencirkel. Vaak is het hierbij nog wat aftasten en zijn organisaties/professionals bang om in elkaars straatje te komen. Als daar echter duidelijk over wordt gesproken, moet dit geen probleem vormen. Het hoeft ook niet erg te zijn als er een keer een overlap zit in de taken.

Ook ouders worden hier genoemd omdat ze in de gesprekken naar voren komen als een factor waar rekening mee dient te worden gehouden. Niet dat Circles-NL direct een rol voor hen ziet, maar het is wél van belang om niet op hun stoel te gaan zitten en ze voor hun hoofd te stoten. Ouders dienen geïnformeerd te worden over COSA.²⁹ Ook de groepsleiders wijzen erop dat ouders enerzijds hun kind net dat steuntje in de rug kunnen geven om deel te nemen. Anderzijds zijn er ook ouders die juist deelname kunnen belemmeren.³⁰

---

²⁷ Gesprek Jeanne Caspers

²⁸ Zie Ofman.

²⁹ Gesprek Jeanne Caspers

³⁰ Brainstormsessie groepsleiders

8. CONCLUSIES INNOVATIETRAJECT

Per onderdeel wordt er in dit hoofdstuk beschreven wat er nodig is om tot het gewenste resultaat te komen: COSA laten aansluiten op jeugdige zedendelinquenten (in een justitiële jeugdinrichting).

8.1. De voedingskracht (Circles-NL en kernleden)

Kwaliteit die de klant verwacht.

Circles-NL

De reden om te bekijken of COSA bij jongeren kan aansluiten, ligt in de wens om deze doelgroep ook te laten profiteren van het model. Circels-NL staat open voor suggesties om het model aan te passen waar nodig om het goed te laten aansluiten bij de jeugdige zedendelinquenten, zonder dat er te veel gesleuteld wordt aan de uitgangspunten van COSA. *Het moet COSA blijven, anders kan er beter een nieuw project worden gestart.*

Circles-NL scheidt de voorwaarden om de innovatie tot een succes te maken. Vanuit de voedingskracht bekeken, is hierbij het belangrijkste punt dat Circles-NL voldoende aandacht besteedt aan de voorlichting over COSA bij betrokken partijen. Met name de deelnemende

partijen in de buitencirkel moeten goed op de hoogte zijn van wat COSA kan betekenen voor hun cliënten. Daarnaast is het zinvol om een voorlichtingsmiddag te geven in Den Hey-Acker, waarbij de groepsleiders van de uitstroomgroep, behandelcoördinatoren en itb'ers (Individuele Traject Begeleiders) aanwezig zijn. Zij kunnen COSA verder uitdragen in de organisatie. Door dit vóór de start van een cirkel te organiseren, wordt er al een stap gemaakt in de samenwerking van betrokken partijen.

Aanbevelingen

Circles-NL:

→ Zoek verbinding met de omgeving, communiceer helder en duidelijk waar COSA voor staat en organiseer voorlichtingsbijeenkomsten binnen Den Hey-Acker.

Potentiële kernleden

De hulp die potentiële, jonge kernleden wensen, ligt met name in de begeleiding bij praktische zaken. Een aantal staat open voor ondersteuning op het emotionele/relatieve vlak. In beide voorziet COSA en daar ligt dan ook de kans om daadwerkelijk aan te sluiten op de wensen van de jongeren.

Het is belangrijk dat de hulp niet wordt opgedrongen, maar dat er gekeken wordt naar wat de jongere zelf aandraagt en wil. De jongeren geven expliciet aan dat ze zelf hun beslissingen en keuzes willen maken en dat ze daarin niet betutteld willen worden.

Het ontwikkelen van een mening kan volgens Delfos (2005) alleen ontwikkeld worden door het uitwisselen van gedachten en het gehoord worden. Zij stelt dat hiervoor de democratische opvoeding de opvoedingsstijl is die het best aansluit op adolescenten. Deze stijl gaat uit van overleg en gelijkwaardigheid en dat is waar de jongeren naar streven.

Delfos hanteert hiervoor de term 'hersens aan', waarmee ze er aan refereert dat je de puber zelf moet laten denken en hem niet moet vertellen wat te doen. Dit uitgangspunt sluit aan op de Socratische gespreksvoering, waarbij de uitgangspunten zijn:

- Overtuigd zijn dat de mens deskundig is over zichzelf.
- Deskundigheid van de ander naar buiten halen.
- Eerder vragen dan vertellen.
- Doen ontdekken, waardoor de ander zijn zelfinzicht ontwikkelt.

Door deze methode te hanteren, wordt de jongere gestimuleerd om te vertellen. Ze voelen zich gehoord en dienen niet afgekapd of naar beneden gehaald te worden. Daar waar het bij jonge kinderen nog zin heeft/noodzakelijk is om de mening van een ouder te horen, heeft dit bij de adolescent juist geen effect. Het moeten aanhoren van iemands mening stopt hun denkproces. Door juist gebruik te maken van de Socratische manier van vragen stellen, wordt het denkproces geactiveerd. De jongeren zullen in de loop van een gesprek zelf met de argumenten komen die de volwassenen eigenlijk hadden willen vertellen.

Daarnaast geeft Delfos nog een aantal aandachtspunten die van belang zijn bij gespreksvoering met jongeren.:

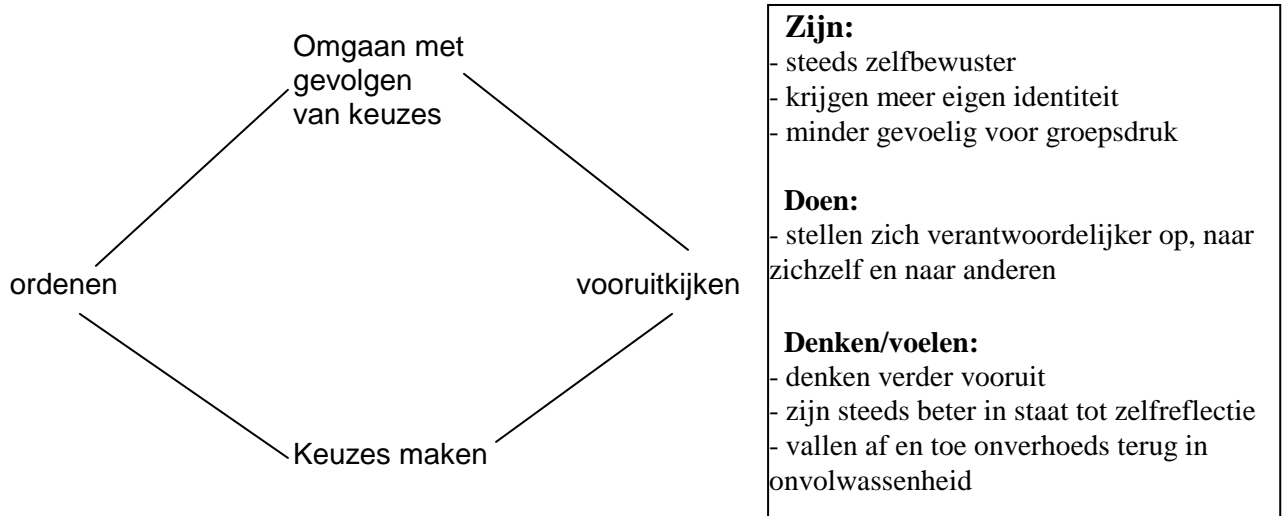
- Ze willen hun verhaal vertellen.
- Je veilig voelen is je gewaardeerd voelen.
- Wees benieuwd, laat je verrassen.
- Probeer te benoemen wat je voelt.
- Metacommunicatie: praten over de communicatie en hoe deze verloopt, dus los van de inhoud.

Nelis en Van Sark (2009) gebruiken figuur 3 als beslisschema voor 16-22 jarigen (late adolescenten).³¹ Het kan als een blauwdruk worden gezien van hoe de jongens zichzelf beoordelen en geeft in grote lijnen weer waar de jongens behoeften aan hebben.

---

³¹ Huub Nelis & Yvonne van Sark.(2009). Puberbrein, binnenstebuiten, 5e druk januari 2010. Kosmos Uitgevers B.V Utrecht/Antwerpen.

Figuur 3: Beslisschema voor 16-22 jarigen (late adolescenten).

De meeste jongeren hebben vier à zes jaar vastgezet en in een hulpverlenings/therapeutische setting geleefd. De jongeren geven zelf aan dat ze weinig behoefte hebben aan nog meer behandeling en hulpverleningsinstanties. Voor COSA houdt dit in dat de jongeren wel duidelijk verteld dient te worden dat hun delict, delictscenario en risicofactoren aan bod dienen te komen tijdens de bijeenkomst, maar er dient gewaakt te worden voor een overdaad aan gesprekken over dit onderwerp.³²

Hoewel de jongeren van de ESP-uitstroomgroep er aan gewend zijn presentaties te houden over hun delict is het niet de manier om vertrouwen te winnen van de jongeren. Bovendien kan het behoorlijk intimiderend overkomen, waardoor de jongere ter plekke dichtslaat. Het is beter te vragen wat ze van hun toekomst verwachten, waar ze nu staan en waar ze heen willen. Welke toekomstlijn willen ze uitstippelen en hoe kan de cirkel daarbij ondersteunen?

Aan het einde van deze bijeenkomst kan er dan wel worden afgesproken dat bijvoorbeeld de tweede of derde bijeenkomst volledig in het teken staat van hun delict en dat er dan een presentatie wordt gehouden.

Uit de gesprekken met potentiële jonge kernleden valt te concluderen dat ze weinig zin hebben om na hun detentie nog gecontroleerd te worden. Hoewel dit wel onder de modelintegriteit valt en het zeker genoemd dient te worden, is het raadzaam dit niet op de voorgrond te plaatsen.

Aanbevelingen

Kernlid

- Laat duidelijk zien wat de voordelen voor het kernlid zijn.
- Laat de jongere zelf zijn keuzes/beslissingen maken en mening vormen.
- Laat de eerste bijeenkomst niet een pelotonvuur aan vragen over het delict zijn.
- Laat het kernlid in de tweede of derde bijeenkomst een presentatie houden over zijn delict.
- Laat het kernlid benoemen hoe hij zijn toekomst ziet. Laat hem vertellen waar hij heen wil en hoe de cirkel hem daarbij kan helpen. Veranker deze in 'toekomstdoelen'.

³² Uit eigen ervaring weet ik dat dit een valkuil kan zijn bij de eerste paar bijeenkomsten van een cirkel. De cirkel wil dan eigenlijk alles weten over het delict en een spervuur van vragen wordt afgevuurd op het kernlid.

→ De jongere moet weten dat de cirkel ook een controlefunctie heeft, maar deze hoeft niet centraal te staan in de bijeenkomsten.

8.2. Beeldkracht (de binnencirkel)

Kwaliteit die ik van binnenuit kan leveren en vanuit bezieling komt.

Vrijwilligers

Vrijwilligers dienen aansluiting bij de jongere te hebben en daarvoor lijkt de democratische opvoedingsstijl de meest geschikte stijl te zijn. Ze dienen er echter voor te waken dat ze populair mee gaan doen met de jongere om vooral maar gewaardeerd te worden. Delfos (2005) haalt daarbij een citaat aan uit *De Republiek* van Plato (370 v.C./1991). Deze schreef over Socrates die een kanttekening plaatste bij het democratisch opvoeden. *...leerlingen op hun docenten en verzorgers neerkijken. en kopiëren jongeren ouderen in het algemeen en argumenteren heftig met ze in woorden en daden. terwijl de ouderen afdalen naar het niveau van de jongere, doen amusant en maken de grapjes de jongeren nadoend om te voorkomen dat ze onaardig gevonden worden of autoritair.* (pag.94)³³

Een aantal taken van een cirkel lijken bij de vrijwilligers bij jongere kernleden (vanuit justitiële jeugdinrichting Den Hey-Acker) minder noodzakelijk te zijn. Zo wordt huisvesting vanuit Den Hey-Acker geregeld. De itb'er helpt bij financiering en schuldenlastregeling. Drugs en alcohol zijn taboe binnen de instelling. Eenmaal buiten kan dit wel tot problemen leiden. De jongeren zijn er echter goed van op de hoogte dat ze hierop worden gecontroleerd, indien er een vermoeden is van middelengebruik. Ook bij het vinden van werk of scholing heeft de instelling al veel contacten met bedrijven en onderwijsinstellingen waar jongeren vanuit Den Hey-Acker terecht kunnen.

Aangezien veel zaken al door derden geregeld kunnen worden, zou het speerpunt voor de binnencirkel moeten komen te liggen in de relationele sfeer en het versterken van de zelfwaarde. De cirkel vormt een 'relationele/ondernemende' intermediair voor het jonge kernlid in zijn overgang van binnen naar buiten de instelling. Hierbij moet worden gedacht aan het aangaan van relaties, het ondernemen van activiteiten, het bijwonen van belangrijke gebeurtenissen (bv. diploma-uitreiking of verjaardag). De rode draad in gesprekken dient de toekomst en de eigenwaarde van het kernlid te zijn en hoe de cirkel daarin een rol kan spelen.

Het sluit aan op wat Vogelvang (2009) schrijft over narratieve identiteit, waarmee een ex-gedeteneerde (in dit geval, kernlid) zijn eigen verhaal reconstrueert. Dit verhaal heeft een kop en een staart, bewaart het verleden en anticipeert op de toekomst. Het verhaal geeft betekenis aan het leven van het kernlid, het vormt een deel van zijn identiteit.³⁴

Ander aandachtspunt is dat de samenstelling van de cirkel gemêleerd is en uit drie personen bestaat. In ieder geval moet er een jongere bij zitten, een mannelijk rolmodel (minder leeftijdafhankelijk) en een veilig (ouder) figuur. De verdeling tussen seksen is minder relevant, al is een mannelijk rolmodel wenselijk, omdat het kernlid zich hieraan kan spiegelen. Bruinsma (pag. 147, 1997) schrijft: *'Vooral bij jongens gaat het erom, als we willen voorkomen dat zij later het pad van de seksuele delinquentie inslaan, dat zij hun kwetsbare emoties en hun verlangen naar intimiteit durven te uiten zonder de angst dat zij belachelijk zullen worden gemaakt. Het beste 'model' daarvoor is een man die het vertrouwen van de jongen geniet en die zelf met die angst geen moeite meer heeft, maar hem wel uit eigen ervaring kent.'*³⁵

³³ Martine F. Delfos. (2005). Ik heb ook wat te vertellen! Communiceren met pubers en adolescenten. Vijfde druk, januari 2009. Uitgeverij SWP Amsterdam.

³⁴ Bas Vogelvang. (2009). Een sterk verhaal. Lectorale rede. Expertise Centrum Veiligheid Avans Hogeschool.

³⁵ Frits Bruinsma. (1996). De jeugdige zedendelinquent. SWP Utrecht.

Aanbevelingen

Binnencirkel:

- Kies vrijwilligers die het leuk vinden om met een jongere activiteiten te ondernemen en aanwezig te zijn in het leven van kernlid.
- Vrijwilligers dienen ervoor te waken dat ze de lat te hoog leggen omtrent hun verwachtingen van het kernlid.
- Vrijwilligers dienen geduld te hebben, goed te kunnen luisteren en nieuwsgierig te zijn naar de jongere en iets minder naar delict.
- Laat de cirkel uit maximaal drie vrijwilligers bestaan, die zeer complementair aan elkaar zijn.
- Zorg voor in ieder geval één leeftijdsgenoot en een mannelijk rolmodel.
- Gebruik zo veel mogelijk een informele gespreksetting. voorkom een therapeutische setting.
- Maak duidelijke afspraken over wat de cirkel betekent voor kernlid.
- Onderneem regelmatig activiteiten met kernlid.

8.3. De het-kant (vormkracht)

Kwaliteit die moet.

De populatie binnen de ESP-groepen van justitiële jeugdinrichting Den Hey-Acker voldoet aan de voorwaarde, dat COSA alleen binnen een justitieel kader wordt aangeboden. De jongens die daar zitten, hebben een PIJ-maatregel (Plaatsing in Justitiële Jeugdinrichting) gekregen van twee jaar. Deze maatregel kan met 2 x 2 jaar worden verlengd. Zodra de nieuwe Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen van kracht wordt (verwachting najaar 2011) kan de PIJ-maatregel zelfs tot zeven jaar oplopen.³⁶

Zodra het potentiële kernlid op de uitstroomgroep komt en daar gewend is geraakt en aan zijn traject naar buiten toe werkt, kan COSA worden ingezet. Op deze manier kan de cirkel de overstap van binnen naar buiten mee begeleiden, zodat de overstap kleiner wordt. Bovendien valt de jongere dan altijd binnen het justitieel kader, een van de eisen aan COSA-kandidaten. Ander pluspunt is dat de behandelcoördinator en mentor zelf potentiële kernleden kunnen motiveren om voor COSA te kiezen. Dit gaat moeilijker als ze eenmaal buiten staan en ze meer uit het zicht van de instelling raken.

Daarnaast geeft het de cirkelcoördinator en de vrijwilligers de tijd om een band op te bouwen met het kernlid. Het kan ervoor zorgen dat zodra het kernlid naar buiten gaat al direct een beroep durft te doen op de cirkel. Dit omdat hij de leden nu kent en vertrouwt.

Dit kan ervoor zorgen dat de formele cirkel wat langer duurt dan in de meeste gevallen, want het is raadzaam om het kernlid eenmaal buiten nog wat langer te blijven volgen. Het houdt in dat de cirkel over een langere periode één keer in de week bij elkaar komt. Het is handig om dit direct kenbaar te maken.

Aangezien er vanaf de uitstroomgroep wordt begonnen, is het ook makkelijker om vooral in te steken op het ondersteunen van het kernlid en een vertrouwensband te krijgen. De controlefunctie kan vanuit de groep worden gedaan en wordt dan pas later ingezet als het kernlid niet meer in Den Hey-Acker zit. Achterliggende gedachte is dat het kernlid dan al de voordelen van de cirkel ziet, er vertrouwen in heeft en net wat gemakkelijker met deze controlekan omgaan. Zonder dat deze controle *pusherig* wordt.

Punt van discussie kan zijn wie er beslist over deelname van het kernlid. Het is logisch dat groepsleiders en behandelcoördinator ideeën hebben over wie in aanmerking komt kernlid te worden. Deze informatie moet zeker worden meegenomen in de beslissing, maar het is

³⁶ Intranet justitiële jeugdinrichting Den Hey-Acker

belangrijk om vast te leggen dat de eindverantwoording voor deze keuze uiteindelijk bij Circles-NL ligt.

Ten slotte is belangrijk dat de cirkel de regels van Den Hey-Acker scherp heeft, zeker op het moment dat de jongere nog binnen de instelling woont. Zo moet een jongere op verlof precies aangeven om hoe laat hij terug is. Als hij een kwartier later komt, wordt zijn signalement op de telex gezet. Het is goed om dat te weten, want hoe normaal is het om tijdens een uitje dat zo gezellig is de tijd te vergeten? Of om te vragen: "ah, blijf nog even."

Tijdens een etentje met volwassen kernleden kan het voorkomen dat hier een wijntje of pilsje wordt gedronken. Voor de jonge kernleden is dit verboden, als cirkel is het goed om hier rekening mee te houden. Zoals het ook niet is toegestaan voor de jongeren om op verlof te gaan in het buitenland. Dit zal ook niet snel voorkomen, maar aan de andere kant is het maar een klein uitstapje naar België voor een cirkel uit Tilburg of Breda.

Dit zijn maar een paar voorbeelden, het is goed om dit soort punten duidelijk en helder te krijgen. Ze moeten bij de binnencirkel bekend zijn.

Aanbevelingen

Circles-NL:

- Start de cirkel al binnen de uitstroomgroep.
- Model-integriteit blijft intact, waarbij binnen het model de focus ligt op het ondersteunen van kernlid en het creëren van vertrouwensband. Dit om de aansluiting bij de jongere te bewerkstelligen. Direct op de handhaving en controle zitten, schept afstand tussen kernlid en cirkel.
- Handhaving en controle komen meer in beeld als kernlid eenmaal buiten de muren van Den Hey-Acker staat.
- Pas de informatie over de duur van de formele cirkel en informele cirkel aan, zodat het duidelijk is dat de cirkel 1,5 à 2 jaar wekelijks bij elkaar komt. Dit voorkomt misverstanden en schept geen onduidelijke verwachtingen.
- Den Hey-Acker kan potentiële kernleden voordragen, maar het vetorecht voor deelname ligt bij Circles-NL.
- Neem de regels van Den Hey-Acker mee in de protocollen en trainingsbijeenkomsten voor vrijwilligers.

8.4 Samenwerkingskracht (buitencirkel)

Kwaliteit die volgens ons hoort en verankerd is in de cultuur.

Draagvlak creëren binnen justitiële jeugdinrichting Den Hey-Acker lijkt een eerste vereiste. De betrokkenen (groepsleiders, behandelcoördinatoren, itb'ers) moeten op de hoogte zijn van wat COSA inhoudt en wat het voor hun doelgroep kan opleveren. Alleen op die manier kan de methode worden uitgedragen door alle partijen en kan ook de 'buitenwereld' met open vizier tegemoet worden getreden.

Essentieel onderdeel is de samenwerking tussen de buitencirkel en de professionals binnen Den Hey-Acker. Aandachtspunt hierbij is dat het niet alleen gaat om afspraken op managementniveau, maar dat juist uitvoerenden een helder beeld hebben van wat COSA voor 'hun' jongere kan betekenen. Als op de directe werkvloer (groep 11) hierover weinig bekend is, ontbreekt de mogelijkheid vertrouwde personen voor potentiële kernleden te betrekken bij het project. Zij kunnen in mentorgesprekken een belangrijke rol spelen om de jongere 'over te halen' voor COSA. Aan de andere kant moeten zij 'hun jongere' kunnen loslaten en erop vertrouwen dat de cirkel zijn werk doet.

De samenwerkingskracht draait om het kunnen implementeren van de innovatie. Om deze succesvol te laten verlopen, is het belangrijk om verschillende types medewerkers te hebben die een rol kunnen vervullen in de innovatie en het adopteren ervan, het omzetten tot implementatie.

1. Kampioen: iemand die de innovatie ondersteunt en bereid is risico's te nemen. Deze zijn in verschillende lagen binnen een organisatie te vinden. De voorkeur gaat uit dat ze binnen alle lagen voorkomen, zoals managementniveau, hogere en lagere staf en op de werkvloer.
2. Veranderingskracht: personen die de taak hebben mensen te helpen en/of te overtuigen bij het adopteren van de innovatie.
3. Bruggenbouwer: iemand die meerdere belangen dient en daardoor informatie en nieuws over de innovatie kan doorgeven.
4. Collega-opinie leider: iemand die wordt gezien als een verstandig (niet te radicaal) mens. Als deze de innovatie omarmt, zijn anderen hiertoe ook eerder geneigd.
5. Expert-opinie leider: iemand die veel van het onderwerp af weet, waardoor anderen hem volgen omdat hij een voorloper is op dit vlak.

Als je deze types vertaalt naar deze innovatie voor Circles-NL is het raadzaam om deze actief te hebben binnen Circles-NL en Den Hey-Acker. Vanuit deze instellingen kunnen ook andere betrokkenen bereikt worden. Circles-NL, omdat het staat voor de innovatie. Den Hey-Acker, omdat deze een belangrijk onderdeel van de buitencirkel vormt en naar andere partijen moet uitstralen dat COSA effect heeft.

1. De kampioen dient binnen alle geledingen aanwezig te zijn. Uit het evaluatierapport van COSA blijkt dit met name in de buitencirkel niet altijd goed te werken. Of de uitvoerende is niet goed op de hoogte van wat COSA inhoudt en zijn taak daarin is of het management weet niet dat er medewerkers zijn die verbonden zijn aan de buitencirkel. Dit is echter van het grootste belang, omdat er tijd en middelen moeten worden vrij gemaakt om zich daadwerkelijk te kunnen inzetten voor de buitencirkel.
2. Veranderingskracht moet met name uit Circles-NL komen, omdat deze met de innovatie komt. Deze moet vooral gericht zijn op de buitencirkel. Vanuit Den Hey-Acker is het belangrijk dat er eensgezindheid is over het invoeren van COSA op de uitstroomgroep. Behandelcoördinator en groepsleiders worden ervan overtuigd het voordeel ervan in te zien en dit uit te stralen naar potentiële kernleden.
3. De bruggenbouwer is vooral een rol voor de cirkelcoördinator. Die is als een spin in een web en heeft contact met alle betrokken partijen van de op te starten cirkel.
4. De collega-opinie leider kan de behandelcoördinator van de uitstroomgroep binnen Den Hey-Acker zijn. Die bepaalt in – samenspraak met anderen - het behandelingstraject van de jongeren. Als deze persoon positivisme over COSA uitstraalt, heeft dit effect op de groepsleiders en andere betrokkenen van de uitstroomgroep. Binnen Circles-NL dienen de programmaleider en cirkelcoördinator deze rol op zich te nemen, zodat de buitencirkel bereikt wordt.
5. Expert-opinie leider zit vooral in Circles-NL. Deze partij heeft ervaring met verschillende cirkels en moet hiervan de voordelen kunnen benoemen en uitstralen op alle andere partijen.

Hoewel een goede voorlichting over COSA voor betrokken partijen gewenst is, is het zeker niet het enige dat telt voor een goede samenwerking. Daarvoor is voorlichting te passief. Om de samenwerking daadwerkelijk te bestendigen is het beter om te werken met interactieve processen, waarin plek is voor terugkerende prikkels, met ambassadeurs en sleutelfiguren. Wanneer dat gecombineerd wordt met feedback naar de professional kan dit

bevorderend werken. Ook het aansluiten op de aanwezige intrinsieke motivatie werkt versterkend.³⁷

Aanbevelingen

Buitencirkel:

- Zorg voor een aantal medewerkers, die de kar trekken en COSA positief uitdragen.
- Houd niet alleen vooraf voorlichtingsbijeenkomsten, maar organiseer bijeenkomsten waarop de stand van zaken wordt doorgenomen, feedback wordt gegeven en een afsluitende borrel wordt gedronken.
- Laat de cirkelcoördinator zo snel mogelijk met alle partijen uit de buitencirkel kennismaken, zodat het netwerk duidelijk is.
- Bouw evaluatiemomenten in.
- Creëer een draagvlak binnen Den Hey-Acker op alle niveaus.
- Informeer zorgvuldig (betrokken) ouders over COSA en wat het voor hun kind kan betekenen.
- Zorg dat de taken goed verdeeld zijn en duidelijk zijn, maar wees tegelijkertijd niet bang dat er een keer 'dubbel' werk wordt gedaan. Vertrouw elkaar en gun elkaar wat.
- Zorg voor verbinding met elkaar, draag eensgezindheid uit en houd het gezamenlijke doel in het vizier.
- Stem op elkaar af, houd elkaar op de hoogte waar je mee bezig bent. Aan het begin van een cirkel is dit vooral noodzakelijk tussen Circles-NL en Den Hey-Acker.
- Heb geduld met het starten van een cirkel, beter een goede voorbereiding dan half te werk gaan.
- Laat taken ook los en draag ze over aan degenen die de taken van je gaan overnemen.
- Maak een keuze in wie voor Den Hey-Acker in de buitencirkel gaat deelnemen. Er zijn drie mogelijkheden: behandelcoördinator, mentor en itb'er. Een keuze voor alledrie zorgt voor disbalans in de cirkel.

9. RISICO-ANALYSE

Om tot een goede implementatie te komen, dient er gekeken te worden naar de factoren die bevorderend zijn en die juist belemmerend of een risico vormen. Per kracht wordt er in dit hoofdstuk bekeken wat deze zouden kunnen zijn.

9.1. Voedingskracht (Circles-NL en jeugdige kernleden)

Bevorderende factoren	Belemmerende/risico factoren
<ul style="list-style-type: none"> • COSA bestaat al. • Financiële middelen zijn er. • Klanten zijn gemakkelijk te bereiken, omdat kernleden uit Den Hey-Acker komen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Potentiële kernleden zijn niet geschikt voor deelname COSA. • Geen animo voor COSA bij doelgroep. • Mislukking innovatie is geen goede promotie voor Circles-NL. • Verlies van vertrouwen in Circles-NL.

³⁷ Cees Luiten. (2008). Generieke hbo-competenties verwerven, van onderzoek doen tot samenwerken. Uitgeverij Nelissen Soest.

9.2. Beeldkracht (de binnencirkel)

Bevorderende factoren	Belemmerende/risico factoren
<ul style="list-style-type: none"> • De vrijwilligers dragen bezieling, commitment en creativiteit uit. • Vertrouwen tussen cirkel en kernlid is groot. • De cirkel werkt zoals deze bedoeld is. • De cirkel wordt op de hoogte gehouden van nieuwe ontwikkelingen. • Er is ruimte voor feedback en evaluatie. • Nieuwe kernleden en/of vrijwilligers worden betrokken bij bijeenkomsten, zodat hun interesse er blijft. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vrijwilligers komen afspraken niet na. • Tussen de vrijwilligers is geen chemie, ze zijn niet complementair aan elkaar en zijn niet congruent naar kernlid. • Vrijwilligers weten geen contact te maken met kernlid. • Vrijwilligers voelen geen betrokkenheid bij COSA. • De afstand tussen de binnencirkel en vrijwilliger wordt als te groot ervaren. • Vrijwilligers weten niet meer waarom hun bijdrage zinvol is. • De cirkelcoördinator is niet goed bereikbaar voor binnencirkel. • Kernlid komt afspraken niet na, liegt en bedriegt. • Kernlid pleegt recidive. • De cirkel wordt opgeheven. • Vrijwilligers worden in de weg gelopen door professionals uit buitencirkel. • Vrijwilligers voelen zich verantwoordelijk voor de jongere/het is bijna hun eigen kind geworden.

9.3. Vormkracht (Circles-NL)

Bevorderende factoren	Belemmerende/risico factoren
<ul style="list-style-type: none"> • Protocollen en modellen zijn duidelijk. • Eisen aan vrijwilligers en kernleden zijn goed omschreven. • De model- en programma-identiteit werken in de huidige cirkels. 	<ul style="list-style-type: none"> • Voor jongere kernleden moeten er zoveel aanpassingen komen dat er niets overblijft van de model- en programma-identiteit. • Er blijft niets over van het uitgangspunt van COSA.

9.4. Samenwerkingskracht (buitencirkel)

Bevorderende factoren	Belemmerende/risico factoren
<ul style="list-style-type: none"> • Alle betrokken partijen zijn op elkaar 	<ul style="list-style-type: none"> • Onduidelijkheid over taken en

<p>afgestemd en stralen eensgezindheid uit.</p> <ul style="list-style-type: none"> • COSA voor jongeren is – in alle geledingen - ingebed in het netwerk van risicobeheersing. • Taken zijn duidelijk en verdeeld onder de verschillende partijen. • Instanties gunnen elkaar iets. • Er worden momenten gecreëerd voor feedback en evaluaties. • Betrokkenen worden op de hoogte gehouden van nieuwe ontwikkelingen binnen COSA. 	<p>bevoegdheden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niet genoeg onder communicatie elkaar. • Disbalans tussen vertegenwoordigers van de verschillende partijen. Den Hey-Acker zou wel eens te zwaar vertegenwoordigd kunnen zijn in buitencirkel. (behandelcoördinator, mentor, itb'er) • Betrokkenen nemen geen tijd voor evaluaties of andere 'samenzijn' momenten. • Betrokken partijen zijn bang in elkaars vaarwater te zitten en gaan concurreren i.p.v. samenwerken. • Buitencirkel weet niet waartoe ze dient. • De buitencirkel ontvangt geen informatie over het reilen en zeilen van de binnencirkel. • Belangen liggen uit elkaar.
--	---

9.5 Conclusie

Uit deze bevorderende en belemmerende factoren komt naar voren dat vooral de beeldkracht en de samenwerkingskracht de meeste risico's herbergen. Om COSA voor jonge zedendelinquenten te laten slagen, is het belangrijk om goed te kijken naar hoe de binnen- en buitencirkel eruit komen te zien en wie er plaats in gaan nemen.

Voor Circles-NL is het belangrijk om een vinger aan de pols te houden en uit te gaan van de basis die ze met COSA al heeft opgebouwd. De voedings- en vormingskracht vormen het fundament, de beeld- en samenwerkingskracht zijn het hart, bij elkaar staan ze voor een stevig huis dat bescherming biedt aan zowel de maatschappij als de reïntegrerende jeugdige zedendelinquent.

10. IMPLEMENTATIETRAJECT

Implementatie is een veelgebruikt woord en kent veel componenten, zoals kennistransfer, disseminatie, kwaliteitsverbetering, invoering, zorginnovatie, adoptie, verankering en borging. Een eenduidige definitie lijkt er niet te bestaan, wel kunnen er drie betekenissen aan wat implementeren is, worden beschreven.³⁸

- Veranderen. Het is in meerdere opzichten een werkwoord en vraagt om een actieve aanpak tussen alle betrokkenen.
- Gebruikmaken van de nieuwste inzichten, methoden, technieken of producten die een verbetering opleveren aan de huidige situatie.
- Interactie. Het is geen volkomen top-down noch een volkomen bottom-up aangelegenheid. Interactie tussen ontwikkelaar en (beoogde) gebruiker staat

³⁸ <http://www.zonmw.nl/nl/implementatie/implementatiekennis/begrippen/>, geraadpleegd op 10 mei 2011

centraal. Zowel bij het ontwikkelen van nieuwe inzichten, methoden, technieken of producten als bij het implementeren ervan.

De relevantie van deze omschrijvingen is dat implementeren een dynamisch proces is, dat niet stopt bij de invoering van een innovatie. De innovatie blijft bezig om zich te vernieuwen/te verversen/aan te passen en te verbeteren.

Elke nieuwe stap in dit proces moet de verschillende fasen doorlopen om het tot een geslaagde stap te maken. Grol en Wensing (2006) maken hierbij gebruik van vijf fasen: oriëntatie, inzicht, acceptatie, verandering en behoud³⁹:

- De oriëntatie draait om het ontwikkelen van bewustzijn over de vernieuwing.
- Het inzicht vergaart kennis over de innovatie, maar reflecteert ook op de eigen werkwijze.
- De acceptatie draait om positivisme en gemotiveerdheid en het besluit om daadwerkelijk te veranderen.
- De verandering is de invoering en de bevestiging dat het nut heeft.
- Het behoud is het ankerpunt dat tegelijkertijd een bodem biedt voor doorontwikkeling.

Het model van Ofman heeft deze dynamiek ook in zich. De verschillende krachten kunnen vertaald worden naar de verschillende fasen in het implementatieproces.

10.1. De voedingskracht (Circles-NL en kernleden)

Bij de voedingskracht gaat het om de interactie met de omgeving en de relatie met de klant. Op het moment dat een cirkel met een jeugdig kernlid start, is de innovatie en/of implementatie nog niet af. Circles-NL blijft letterlijk en figuurlijk voeding geven aan dat wat er nodig is om zaken beter te maken en speelt in op de behoeften en nieuwe ontwikkelingen. De voedingskracht is het beginpunt (oriëntatie) en het eindpunt (behoud) van de cyclus om vervolgens weer door te starten.

Belangrijkste nu is dat de boodschap COSA voor jeugdige zedendelinquenten duidelijk wordt overgedragen.

Middelen: Brochure voor jeugdige zedendelinquenten (jongerentaal/rap/strip). Voorlichtingsbijeenkomsten in Den Hey-Acker (inclusief buitencirkel).

10.2. Beeldkracht (binnencirkel)

De beeldkracht staat voor het commitment en de bezieling. Voor veel vrijwilligers is COSA überhaupt nieuw. Zij zullen niet direct het idee hebben dat ze aan een innovatie meewerken, omdat er nu een cirkel met jeugdige zedendelinquenten begint. Desondanks is het raadzaam om wel duidelijk het verschil uit te leggen over werken met volwassenen of met jongeren, zodat de vrijwilliger zijn keuze goed kan overdenken en een beslissing met hart en ziel kan maken.

Zodra de cirkel daadwerkelijk van start is gegaan, is het goed om de kennis en het inzicht zo snel mogelijk te verrijken met extra informatie over de doelgroep en in het bijzonder het kernlid.

Middelen: Mondelinge toelichting en hand out met verschillen tussen werken met volwassen of jongeren.
--

³⁹ Grol R, Wensing M. (2006). Implementatie: Effectieve verbetering van de patiëntenzorg. Elsevier gezondheidszorg Maarssen.

**Eén extra trainingsdag voor vrijwilligers die met jeugdig kernlid gaan werken.
Studiemateriaal over doelgroep.**

10.3. *Vormkracht (Circles-NL)*

Circles-NL geeft vorm aan de innovatie. Weliswaar verandert er weinig aan de protocollen en de kaders waarmee gewerkt wordt, maar Circles-NL voert wel de vernieuwing in. Bij deze verandering is het goed om te kunnen zien of het effect heeft. Of dat waarover nagedacht is en visie is ontwikkeld, ook daadwerkelijk uitkomt. Niet voor niets draait het bij de vormkracht om het structureren, faseren en beheersen van de innovatie.

**Middelen: Evaluaties houden en schriftelijk vastleggen.
Lezen verslagen cirkelbijeenkomsten.**

10.4. *Samenwerkingskracht (buitencirkel)*

Uit verschillende bronnen destilleren Ytsma en Hellings (2006)⁴⁰ vijf groepeerse eigenschappen om tot een definitie te komen van een team. Hoe sterker deze eigenschappen aanwezig zijn, des te sterker de groep een 'team' wordt en daaruit voortvloeiend: beter presteert.

- **Gemeenschappelijk doel:** dit moet helder zijn voor betrokkenen. Als de buitencirkel geen zicht heeft op de eigen relatie tot het doel en de samenhang tussen zijn taak en functie niet helder is, kan er niet goed worden gewerkt. Ook werkt het demotiverend.
- **Gerichte communicatie:** in de buitencirkel draait dit om het leggen van contacten, het uitwisselen van informatie en het ontstaan van samenwerking. Belangrijke elementen hierbij zijn: communicatiemiddelen en – methoden en de communicatie-inhoud (doelgericht, taakgericht, afstemmingsgericht en sociale communicatie).
- **Identiteit of status:** de leden van de buitencirkel moeten zich bij het team voelen horen. Het gaat niet alleen om communicatie en samenwerken, maar het gaat ook om het team zelf. De betekenis en uitstraling hiervan. Versterken van de teamgeest geeft de leden meer eigenwaarde en een gevoel van trots.
- **Gedragbeïnvloeding:** de leden van de buitencirkel dienen elkaar wederzijds te beïnvloeden, waarbij ze aangesproken en uitgedaagd worden in hun kwaliteiten, zodat ieder zijn eigen kracht kan inschakelen. Hoe diverser de kwaliteiten, hoe completer het team.
- **Bescherming en solidariteit:** de buitencirkel voelt zich veilig en vertrouwd binnen COSA en met elkaar. Het is belangrijk om kwetsbaar te durven zijn en soms een stapje terug te doen. Dit kan alleen als er tegelijkertijd een ander opstaat die het initiatief dan neemt, keuzes durft te maken en de anderen voorgaat.

Deze vijf eigenschappen laten duidelijk de interactieve rol van de buitencirkel naar voren komen. Daarnaast ondersteunen ze een gevoel van acceptatie. Er wordt uitgegaan van een positieve houding en gemotiveerd zijn. Daarmee worden andere betrokkenen over de streep getrokken om COSA uit te dragen. Het vertrouwen onderling is groot en er wordt gestaag gewerkt aan de gemeenschappelijke innovatie.

**Middelen: Brainstormsessie met buitencirkel.
Kernkwadrantenspel van Ofman.
Informeel samenzijn.**

⁴⁰ Wessel Ytsma & Brigitte Hellings. (2006). Basisboek Werken in een organisatie. HBuitgevers Baarn.

11. TOETSING KWALITEITSEISEN VAN DE INNOVATIE

Bij de risico-analyse is een beeld ontstaan voor wat de risico's zijn aan deze innovatie. De aanbevelingen en de middelen in de implementatie geven een advies over wat er zou moeten gebeuren om de innovatie te doen slagen en daadwerkelijk te implementeren.

Dit rapport sluit af met het model van Ofman, waarbij de krachten nog eenmaal aan bod komen en waarbij de toetsingcriteria laten zien wanneer COSA voor jeugdige zedendelinquenten een succes is geworden.

Circles-NL

Vormkracht
Kwaliteit die moet

Toetsing:

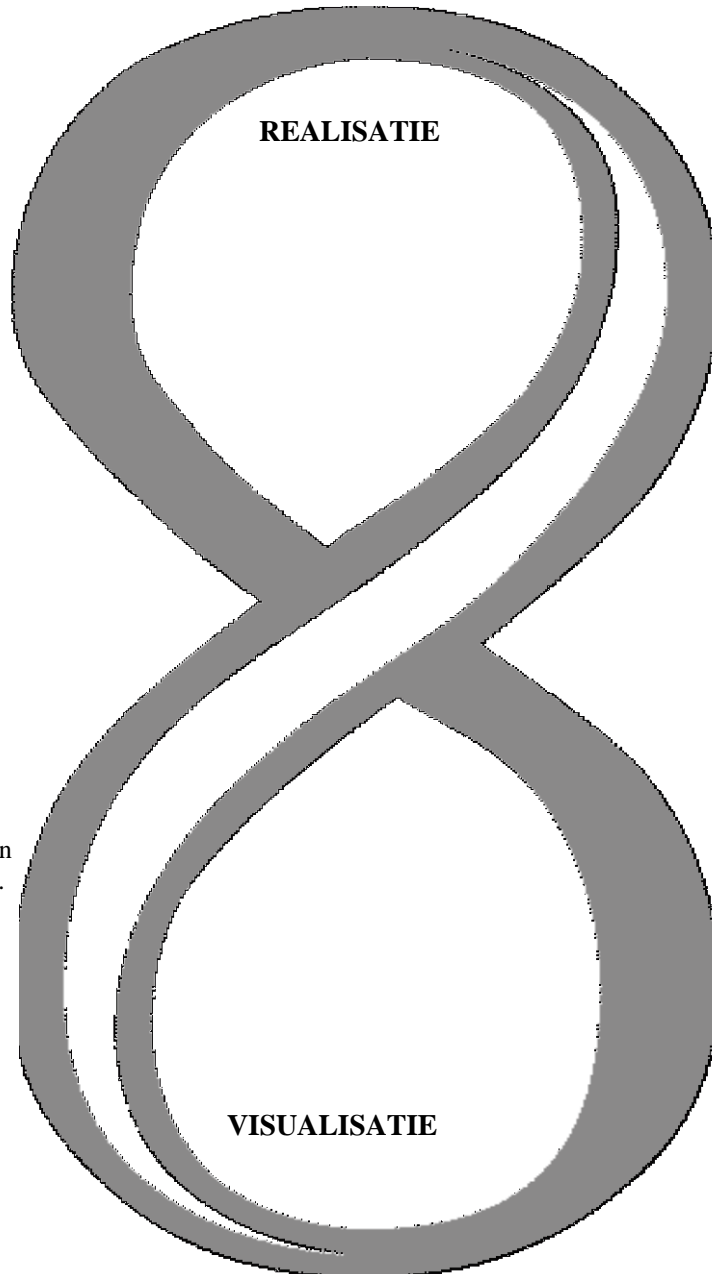
*Uitbreiding van cirkels voor
jeugdige zedendelinquenten,
omdat doelgroep voldoet aan
gestelde eisen.*

Binnencirkel

Beeldkracht
Kwaliteit die ik van binnenuit kan
leveren en vanuit bezieling komt.

Toetsing:

*Vrijwilligers nemen deel aan
nieuwe cirkel.
Vrijwilligers werken nieuwe
vrijwilligers in.*

Buitencirkel

Samenwerkingskracht
Kwaliteit die volgens ons hoort en
verankerd is in de cultuur.

Toetsing:

*Grote animo deelname
buitencirkel
Positieve media-aandacht
Positieve feedback van ouders
Professionals met andere
doelgroepen (binnen justitiële
inrichtingen) willen ook
cirkels*

Circles-NL en kernleden

Voedingskracht
Kwaliteit die de klant verwacht en
normaal vindt.

Toetsing:

*Geen nieuwe slachtoffers
Geen (anderszins) recidive
kernlid
Goed toekomstperspectief
kernlid
Voormalige kernleden geven
vrijwillig voorlichting aan
potentiële kernleden*

12. LITERATUURLIJST

Bates A., Saners, R. & Wilson C. (2007) Doing something about it. A follow-up study of sex offenders participating in Thames Valley Circles of Support and Accountability, *British Journal of Community Justice*, 5 (21) 29-38.

Bruinsma Frits. (1996). *De jeugdige zedendelinquent*. Utrecht: SWP.

Caspers, J. & Vogelvang, B. (2010). *Basisdocument Implementatie en uitvoering COSA in Nederland*. Programmabureau Circles-NL 's-Hertogenbosch.

Delfos Martine F. (1997). *Kinderen en gedragsproblemen*. Zevende licht aangevulde druk 2007. Amsterdam: Harcourt Assessment BV.

Delfos Martine F. (2005). *Ik heb ook wat te vertellen! Communiceren met pubers en adolescenten*. Vijfde druk, januari 2009. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Grol R, Wensing M. (2006). *Implementatie: Effectieve verbetering van de patiëntenzorg*. Maarssen: Elsevier gezondheidszorg.

Hendriks J. (2006). *Jeugdige zedendelinquenten, een studie naar subtypen en recidive*. Academisch proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam.

Höing, M. Caspers, J. en Vogelvang, B. (2009). *Aanpassingsstudie naar COSA, Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking en Aanspreekbaarheid in Nederland*. Circels-NL 's-Hertogenbosch.

Höing, M. en Vogelvang B. (januari 2011). *COSA in Nederland, implementatieonderzoek pilotfase*. Programmabureau Circles-NL 's-Hertogenbosch.

Luiten Cees. (2008). *Generieke hbo-competenties verwerven, van onderzoek doen tot samenwerken*. Soest: Uitgeverij Nelissen.

Nelis Huub en Sark van Yvonne.(2009). *Puberbrein, binnenstebuiten*, 5^e druk januari 2010. Utrecht/Antwerpen: Kosmos Uitgevers B.V.

Ofman Daniel. (1992). *Bezieling en kwaliteit in organisaties 2007*. Utrecht: Kosmos Uitgevers B.V.

Saornin de Lohman, Jacqueliën en Raaff Hannie. (2001). *In de frontlinie tussen hulp en recht*, derde herziene druk 2008. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Trainingsbundel vrijwilligers. (2009). Programmabureau Circles-NL 's-Hertogenbosch.

Vanhoeck K.. (2007). *Facetten van zedencriminaliteit*. Hoofdstuk 2.'s-Gravenhage: Reeds Business Information.

Vogelvang Bas. (2009). *Een sterk verhaal*. Lectorale rede. Expertise Centrum Veiligheid Avans Hogeschool.

Wely van M. (2010). *Projectrapportage Visie op opvoeden, Leven in een gesloten instelling tijdens een belangrijke levensfase: de adolescentie*. Fontys Hogescholen Tilburg.

Wilson, R., Picheca, J. & Prinzo M.. (2005). Circles of Support and Accountability: an evaluation of the pilot project in South-Central Ontario, Correctional Services of Canada, *The Howard Journal of Criminal Justice*, Volume 46, Issue 1, pp 1-15.

Wit de Jan, Aken van Marcel en Slot Wim [red.]. (2005). *Psychologie van de adolescentie Basisboek*. Hoofdstuk 1. 23ste druk, tweede oplage. Hbuitgevers Baarn.

Yalom Irvin D. (1978). *Groepspsychotherapie in theorie en praktijk*, tweede druk 1981. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.

Ytsma Wessel en Hellings Brigitte. (2006). *Basisboek Werken in een organisatie*. Baarn: HBuitgevers.

Websites:

Intranet Den Hey-Acker, ESP-map, 27 maart 2011.

Kernconsult, 7 april 2011, www.kernconsult.com.

ZonMw, 10 mei 2011, <http://www.zonmw.nl/nl/implementatie/implementatiekennis/begrippen/>.